

**ЧЕТВРТА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА СО БИТОЛСКИТЕ
ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА**

**Зборник на излагања,
Тркалезна маса, Битола, 29 мај 2009 година**

National Institution – University Library
“St Kliment Ohridski” Bitola

**THE FORTH HOMELAND MEETING
OF THE BITOLA WRITERS FROM
MACEDONIA**

Collection of presentations,
Round table, Bitola May 29, 2009

Bitola 2009

Национална установа – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ – Битола

**ЧЕТВРТА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА СО
БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ
ОД МАКЕДОНИЈА**

Зборник на излагања,
Тркалезна маса, Битола, 29 мај 2009 година

Битола 2009

**ЧЕТВРТА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА НА
БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ
ОД МАКЕДОНИЈА**
Зборник на излагања,
Тркалезна маса, Битола, 29 мај 2009 година

Издава

Националната установа – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ Битола, ул. Ленинова бр. 39, Битола

За издавачот

Науме Ѓоргиевски

Издавачки совет

Науме Ѓоргиевски
д-р Николче Вељановски
Владимир Костов

Главен и одговорен уредник

д-р Николче Вељановски

CIP - Каталогизација во публикација

Национална установа – Универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“,
Битола

821.163.3(63)

РОДНОКРАЈНА средба на битолските писатели од Македонија
(4 ; 2009 ; Битола)

Четврта Роднокрајна средба на битолските писатели од Македонија :
Зборник на излагања : тркалезна маса, Битола 29 мај 2009 година = The
third homeland meeting of the Bitola writers from Macedonia: Collection
of presentations : Round table, Bitola May 29, 2009 / [Главен и одговорен
уредник Николче Вељановски]; [превод и резимеа на англиски јазик Николче
Вељановски]. - Битола: НУУБ „Св. Климент Охридски“ = Bitola:
NIUL “St. Kliment Ohridski”.- 97 стр.: илустр.;; 24 см

Резимеа на англиски јазик кон текстовите.

ISBN 978-608-4538-07-3

1. Гл. Ств. Насл. 2. Насп. Ств. Насл. 3. Вељановски, Николче
а) Македонска книжевност - Роднокрајни писатели – Живот и дело -
Зборници
COBISS.MK-ID 18469441

Тел.: 047/220-208; факс: 220-515; тел. изд. 232-999;
www.nuubbt.uklo.edu.mk; e-mail: nuubbt@uklo.edu.mk

ЧЕТВРТА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА НА БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА

По повод Четвртата роднокрајна средба на битолските писатели од Македонија што се одржа на 28 и 29 мај 2009 година, првиот ден во 20 часот, во таканаречената Магаза, лоцирана во центарот на градот блиску до Саат Кулата, еден дел од писателите се претставија со извадоци од своите дела. Вториот ден, во Библиотеката, се одржа традиционалната Тркалезна маса, овојпат на тема: „Сонот како стварност во моето творештво“. Излагањата на писателите: Димитар Богдановски, проф. д-р Благоја Брајановски (отсутен), Петре Димовски, д-р Цане Здравковски, Владимир Костов, Никола Кочовски (отсутен), Панде Манојлов, Сања Мучкајева Видановска (прв пат на Средбата), д-р Ѓорѓија Најдовски (отсутен), Кире Неделковски, Христо Петрески, Ѓорѓи Прчков, проф. д-р Вера Стојчевска Антиќ, Богоја Таневски, Добре Тодоровски и Петко Шипинкаровски влегуваат во овој четврти по ред Зборник. Самата тема ги натера писателите да ѝ пристапат со голем интерес. Неколкумина од писателите, и покрај тоа што ги испратија своите текстови, не беа во можност да присуствуваат на Средбата, главно од здравствени причини. Групата се освежи и со нови имиња меѓу кои беа Мирјана Стојановска Палигора, Весна Мундишевска Велјановска и Милица Димитријовска Радевска и погоре веќе спомнатата Сања Мучкајева Видановска. Ветеранот во македонската книжевност и еден од најреспектираните македонски писатели, Владимир Костов, и покрај своите 77 години со внимание ги слушаше излагањата на сите присутни што, секако, дека беше голема чест за писателите. За прв пат, Магазата ја откривме како одлично

место каде што може да се слушне гласот на мајсторите на перото.

На Тркалезната маса воведен збор за сонот имаше организаторот и медијаторот на Средбата, д-р Николче Вељановски. Тој даде еден подолг цитат од книгата на Екарт Тол, „Нова земја“ за сонувачот и сонот: Кога ќе се разбудиме наутро, соништата исчезнуваат и велиме: ”О, тоа беше само сон. Не е

вистинско“. Но, нешто во сонот бездруго е вистинско, инаку би го немало. Кога наближува смртта, се осврнуваме на претходните денови и се прашуваме дали и тоа било само сон. ...

Постојат сонот и тој што сонува. Сонот е краткотрајна игра на обликот. Тоа е релативно, а не апсолутно реален свет. А тука е и сонувачот, човекот. Човекот е дел од сонот. Сонувачот е подлабок слој, слојот во кој се појавува сонот, тој што го овозможува постоењето на сонот. Тоа е апсолутното зад релативното, вонвременското зад временското, свеста во обликот и надвор од него. Сонувачот е самата свест – тоа што сте вие.

ВЕРА СТОЈЧЕВСКА - АНТИК

МЕЃУ СОНОТ И ЈАВЕТО

Насловот на избраната тема веднаш ме насочи кон впечатливите и до денес вчудоневидувачки настани од пораното мое детство во Битола. Контроверзите што ги доживував преосетливо и речиси потајно, и денес ми побудуваат мозаични претстави за мојот развој.

Бев во претшколска возраст, кога во семејството започнаа разговори за моето запишување во Битолскиот француски колеџ. Јас мирно слушав за високите квалитети на Школото и немав поим што ми подготвуваат. Само сфатив дека католичките калуѓерки што минуваа смирено низ битолските улици со бели штиркани капели како лебеди, се многу просветени, добронамерни, им помагаат на сиромашните итн.,итн. Сфатив дека тие таму, во Колеџот, ќе ми бидат учителки.

И започнаа катадневните одења и враќања до Школото, разбирливо за рака ме водеше, преку далечниот Широк сокак, девојката што ме чуваше – убавата Еврејка Буника. Го прифатив Колеџот, дури поубаво од описите и подготовките што ми предочуваа родителите. Нè сместија најмалите во стаклените сали во дворот, пред големата скулптура на Света Богородица. Во дворот пресретнав многу деца и сите љубопитно се загледувавме и се запознававме молчејќи. Во првите денови посебно ме привлече насмеаното русокосо девојче Лили Копачкова. Со неа, по долги години, во Торонто се пресеќававме на француското училиште, кое и по толку долги години во нас врежа неизбришливи траги.

Многу бргу, по учењето на песничките, една од учителките ни рече одважно: ”Од утре никој не смее да зборува македонски. Ќе зборуваме и ќе пееме француски. Кој ќе прозбори поинаку ќе добие црвен јазик и ќе седи во магарешка клупа.“ Ова не го сфатив како страшно предупредување, но кога го видов Пеце како го казнуваат со облепување на неговата уста и еден голем и долг црвен јазик, а потоа целиот час го преседе свртен со грбот кон нас на осамената дрвена клупа, наречена магарешка, се нае-

жив. Помислив: „Јас никогаш нема да седнам на таа клупа.“ Но, затоа занемев, не зборував, разбирливо ниту француски, ниту македонски. Дома раскажав за

настаните и посакав да не одам во тоа училиште. Родителите започнаа со убедувања дека мене нема да ми се случи тоа, веднаш започнаа да ми држат најосновни часови по француски јазик и да ме упатуваат највнимателно да слушам на часовите во школото, за да видам дека францускиот јазик е многу лесен и дека на него „зборува целиот свет надвор од Битола“. Ваквите убедувања беа успешни, јас постепено ги засакав часовите. Тие беа интересни, а најмногу нè упатуваа кон Бога, кон Мајката на Исуса Христа, Дева Марија и разбирливо секој ден наставата започнуваше и завршуваше со молитвата „Татко наш“. Уште посвечени беа мисите во Католичката црква. Тишиниата и гласот на свештеникот ми внесуваа некој чуден однос и размисла кон Господ, кој бдее над сите нас невидливо и таинствен.

Но, најсилен впечаток, можам да кажам до денес, ми остави мојата учителка сер Мари. Таа беше млада девојка, стројна, русокоса, бледолика, со сини смирени очи, кои беа најкарактеристични во нејзината појава. Ги голтав нејзините библиски приказни, кои ни ги оживуваше. И преку збор, но повеќе преку слики. Имаше способност без силни гестикулации да ни ги наслика интересните за децата поглавја од Стариот и од Новиот Завет. Посебен ѝ беше односот кон Исуса, кого ни го откри во една волшебна а истовремено најдобра човечка личност со божја промисла. Со денови го сликавме неговиот лик на крстовите што ги правевме рачно од светликавите и шарени лепливи хартии. Нив ги носев дома и ги редев во една тетратка, како најчувани и драгоцени реликвии, зашто јас самата ги изработував.

Еден ден, тоа беше најмачниот ден во моето детство, слушнав дека Француското школо го затвориле, а добрите милосрдни сестри, нашите учителки, мојата учителка Сер Мари, која ја следев спонтано со голема љубов, ги протерале од Битола и дека нема повеќе да ги видиме. Занемев и заплакав тивко... Го боледував своето убедување стекнато во Францускиот колеџ. Интровертно го ловев импулсот на новото време во Битола, на новиот социјалистички поредок по НОБ. Го започнав основното образование на македонски јазик. Една нова средина и сите зборувавме само македонски. Часовите не започнуваа со молитва, а еден ден еден од учителите гласно ни кажа дека господ не постои, само простите и неуките луѓе веруваат во него. Него никој не го видел, тој е измислен! Се стаписав, некој гласно хули по Бога?! Одвај дочекав дома да ѝ го раскажам случајот на мајка ми, која, исто така, пред секое легнување ме учеше да ја кажам гласно пред спиење молитвата Оче наш и постојано ми тврдеше дека Господ постои, дека е тој семоќен, дека тој нè гледа и кога сме сами во четири зида, и дека тој е справедлив и човекољубив. Мајка ми ме сослуша внимателно и ми рече дека тоа што го слушнав не е вистина, дека треба и натаму да си верувам во целата ука што сум ја научила во Францускиот колеџ, во нашата црква „Свети Димитрија“, а најмногу од мајка ми. Да, секоја недела татко ми дотеран нè водеше нас децата на служба во црквата „Свети Димитрија“ и ни повторуваше: ”Запомнете, ова е нашата црква, во неа се молел и истурал злато дедо ви Никола, мојот татко!“

Јас скришно се повлекував дома во приемната соба, која секогаш

беше свечено уредена, во огледала, изрезбарен црн мебел, кадифени фотели, а само кога имавме гости се исполнуваше со луѓе. Кога беше празна, таа се претвораше во мое скриено царство, се заклучував во неа и ѝ давав голем размав на својата фантазија. Таму читав сè што ќе ми дојдеше до рака, на удобниот отоман, наспроти сликите на рускиот уметник Журавски. Едната претставуваше раскошна римска гозба со убави жени, а другата – осамена клупа во раззеленет парк. Јас се нурнував во нив и создавав романи надвор од целото општо сиромашно катадневие. До него допрев подоцна. Во целата разголеност ми го открија песните на мојот соученик од битолската гимназија Петре М. Андреевски. Тие ми ги насликаа разнеубавените села со наметнатите колективизации, кои остро ги критикуваше севидливиот и сезнајниот Петре, уште во тие рани гимназиски години.

Годините продолжуваа со сите придружни настани, со битолската генерација, која беше сведок на хронолошките настани во градот вклопен во сеопштата историја.

D-r VERA STOJCEVSKA ANTIK

BETWEEN DREAM AND REALITY

My biggest impression, even today, was my teacher Ser Mari. She was a young tall blond girl with pale face and calm eyes which were the most striking in her countenance. I used to swallow her biblical tales she revived in words and even more in images. She was capable without strong gestures to give us - the little children a live picture of the most interesting chapters of the Old and the New Testament. She had a special attitude towards Christ. She revealed his personality before us as magical and as most human divine providence. We used to spend many days painting his head and face on the crosses we made by hand from the gleaming and multicoloured sticky paper. I used to bring them home and arrange in an exercise book. I kept them as precious relics, because I made them myself. One day, the darkest day in my childhood I heard that the French School had been closed, and the nuns, our teachers, my teacher Ser Mari whom I followed with great love, were expelled from Bitola never ever to see them again. I was flabbergasted and cried quietly...

ДИМИТАР А. БОГДАНОВСКИ

ОД СОНОТ И ЗА СОНОТ ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО

Предложената тема по повод одржувањето на Тркалезната маса во рамките на Четвртата роднокрајна средба на битолските писатели под наслов „Сонот како стварност во моето творештво“, претставува интересна и инвентивна задача. И навистина е така. Нејзе не е можно ништо да ѝ биде забележано, освен...Во неа, меѓутоа спротивно на првобитниот впечаток за јасност, па дури и претпоставената релативна леснотија за нејзиното пошироко и попродлабочено опсервирање, при поопстоен приод наеднаш произлегува нешто квалитетно поинакво од првобитниот впечаток, т.е. се трансформира во задача со мошне посериозни барања, кои, пак, од своја страна претставуваат своевиден мошне тежок проблем. Имено, се поставува прашањето како авторот, на кој начин, тој сон како стварност успешно да го претстави пред читателската публика пред која не е можна каква било импровизација.

Во тој контекст пред мене изнедруваат низ прашања: кој бил мојот сон, какви биле моите сонувања, кои и какви соништа се појавувале, создавале, односно одминувале или трајно останувале во животот, а колку и на кој начин биле поврзувани или се поврзуваат со моето скромно литературно творештво. При тоа, на крајот од краиштата, прилично грубо се поставува и следново прашање: „Дали мојот сон треба да биде откриен, дали смеам и дали ќе имам доволна храброст за неговото откривње?“, бидејќи тој неспорно претставува интимност која, пак, понекогаш, сакало тоа да се признае или не, не ретко тежнее да биде

скриена дури и од самиот себе во најтајните потони од сопственото битие. Тој сон по својот карактер и во дадената ситуација е проблематичен, па прашање е дали воопшто постои оправдување за каков било обид тој да биде откриен пред јавноста. Но, веднаш интуитивно, спротивно на претходното се налага тврдењето кај мене како автор, дека не е ни можно ни препорачливо затворањето во себе, не е можно сокривање на тајните ни на соновите, барем не во апсолутен поглед. Не треба да се изгуби од вид дека авторот независно од постигнатата успешност во неговото литературно творештво, сакал или

не, де факто по автоматизам да ги исфрлува на површина пред познатата, но најчесто пред непознатата јавност заедно со своите мисли, размисли, погледи и своите соништа.

Сон, сонувања, соништа! Што фактички претставува сонот сам по себе, заедно со него и безбројните други соништа во текот на еден животен век? По дефиниција соновите доаѓаат при спиењето како несвесни психички состојби кои визуелно се појавуваат. Судејќи според постојните научни сознанија, се смета дека соновите се засновани врз заборавени или во свеста потиснати случувања или, пак, поточно кажано, создавање на погрешни претстави од надворешните надразнувања, како и смалените функции на големиот мозок.

Предложената тема за опсервирање на тркалезната маса, меѓутоа за цел има поставено нешто апсолутно друго. Значи, не развивање на расправа за соновите на луѓето, односно не за нивното присуство во мојата проза. А точно, пак, таков вид е често застапен во неа. На пример, во расказот „Сон“ од збирката раскази „За славата на...“, во расказот „Зарем е можно?“, потоа во расказот „Постои, жива е, а ја нема“, раскази во штоткуку излезената од печат збирка-раскази „Човекот во тревата“, но посебно во сè уште непубликуваниот расказ, кој јас го сакам, „Баба Благуна“.

Покрај претходно изнесеното, чувствувам потреба, но и долг да се произнесам, односно накусо да направам обид подобро да откријам нешто поточно од сонот како моја стварност во моето творештво. Пред точно 50 години, во текот на октомври 1959 година, по повод мојот роденден, од мојата тогашна девојка белграѓанка, за подарок го добив романот „На западот ништо ново“ од германскиот писател Ерих Марија Ремарк. Ова навистина прекрасно дело во кого војната жестоко се осудува, мене ме воодушеви. И не само тоа, туку придонесе за формирање на моите пацифички сфаќања. Ова дело сум го прочитал и самиот не знам колку пати. И најбитното за мене во врска со литературното творештво, тоа поттикна сон не само да не ги заборавам ужасите на војната, ами и раѓање на амбиција и самиот јас да пишувам и да создадам нешто солидно во врска со таа проблематика. Во текот на декември 1986 година, по претходно направената посета на Француските воени гробишта, го напишав првиот мој расказ на антивоена тематика „Ноќ прва“, веднаш следуваше вториот расказ „Ноќ втора“, како и создавањето на сè уште необјавениот расказ „Пред костурницата“. Имињата на протагонистите во посочените раскази Жан Капе и Пруд Хом Алфред се оригинални препишани од крстовите на нивните гробови. Искрено кажано, јас знаев дека овие раскази се добри, но морам да признам не можев да поверувам дека и навистина се такви. Прв нивни читател беше писателот Владимир Костов. При една наша случајна средба во близината на Ленски мост, тој во врска со нив, без јас да го прашам, бидејќи немав храброст, ми рече: „Се роди нов писател“. Не кријам, таа куса реченица составена само од четири зборови, не само што врз мене подејствува восхитувачки, туку ме охрабри и ме поттикна понатаму да пишувам. Всушност, тој исказ за моите раскази од страна на еден афирмиран писател, беше првиот исчекор кон остварувањето на мојот сон како стварност во моето литературно творештво.

Подоцна го издадов мојот прв роман Мислочитачот. Тој според мислењето на нашиов битолски литературен деец Илија Мерковски е: ”Ретко, навистина ретко во големиот наплив на секакви автори и дела во македонската книжевност наидуваме на дело кое целосно нè активира”. Идејата, односно моето сонување за создавањето на овој роман со години таеше во мојата свест. Прилично долго се колебав, постоеше извесна плашливост. Конечно се охрабрав и во текот на 2000 година започнав да го пишувам романот, го напишав и го објавив. На тој начин еден мој сон беше преточен во прозно дело.

Инаку, како конкретна илустрација на дадената и сега овде опсервирана тема, е мојот расказ „Човекот во тревата”. Тоа е прилично долг расказ, во кого се застапени три безимени протагонисти, оригинален по својот раскажувачки приод, по својата тематика прилично интересен, но и актуелен. Неговата актуелност, претпоставувам, е најважната поента кај него. Генерално сижето се однесува на отсекогаш сонуваниот општочовечки сон за постигнување на долговечен живот. Ете, точно тој расказ, јас барем така сакам да кажам, е моја творба во која сонот, сонувањето, желбата за подолго живеење, се трансформирани во стварност и тој е најтипичен по тој однос во моето скромно литературно творештво. Должината на просечниот човеков век очигледно е релативно куса. Имено, просечниот човеков век во Европа, па и кај нас, за мажите изнесува 74 години, додека, пак, за жените е со неколку години подолг. Но, не смее да се заборави, тоа е само просек. Многу од луѓето заминуваат на оној свет млади, премногу млади, прерано, па дури и на детска возраст. Во споменатиот расказ виртуелно е остварен еден мој сон за долговечност, кој де факто не е празна фикција, ами се базира врз еден вистински настан. Имено, во програмата на МТВ е посочен човек по име Ибраим, торбеш, кој тогаш кога се даваше програмата (се однесува за пред седум-осум години), ја живееше својата 113 година. Расказот, всушност, го сочинуваат неколку вистински моменти, па дури и од автобиографски карактер.

Непосредно пред крајот сметам за должност да споменам дека еден мој сон пројавен како очаен крик за живот, своевиден протест против смртта, кој се однесува на неколкумесечен морничав животен период, е даден како стварност во моето творештво во книшката под наслов „Од мојот автолетопис”. Во неа според Илија Мерковски е отсликано: ”Преживување на еден потресен животен настан на главниот протагонист, преку суптилна психолошка материја, како и аналитичко приоѓање кон разработката на настаните претставува задолжителна литература за машката популација”.

На самиот крај сакам да потцртам дека поголемиот дел од моите ракописи за мене претставуваат дел од „Сонот како стварност”, независно од фактот што мојот книжевен опус е релативно мал, можеби, недоволно значителен во опсегот на нашава современа македонска литература.

DIMITAR A. BOGDANOVSKI

FROM THE DREAM ABOUT MY DREAM

In this context many questions appear in my mind: which dream was mine, what was I dreaming, what kind of dreams used to appear, or pass, or remained forever influencing my modest literary work. Sometimes I roughly ask myself, “Do I have to reveal my dreams, do I have enough courage to reveal them in public”, because this kind of privacy sometimes tends to be hidden even from ourselves in the most secret recesses. This kind of dreams are problematic, so is it just to be revealed in public. But, intuitively, opposite to my previous opinion, I know that it is not possible to recommend introversion into oneself, it is not possible absolute hiding the secrets from the dreams. No matter how successful is the author, by automatism he brings to surface in front of the known as well the unknown public, his views and dreams together with his thoughts and meditations.

БЛАГОЈА БРАЈАНОВСКИ

ДВЕТЕ ФАЗИ НА МОЈОТ СОН КАКО СТВАРНОСТ ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО

Ако не си во состојба светлоста да ја забележуваш во себе,
бескорисно е да ја бараш на друго место (Мејбл Колинс).

На почетокот на овој Труд ја исказувам мојата искрена благодарност на организаторите на Четвртата роднокрајна средба со битолските писатели од Македонија што бев почестен да учествувам на оваа Роднокрајна средба.

1. Со оглед на тоа што не може да се каже со цврста увереност дека е остварен или дека не е остварен мојот сон како стварност во моето творештво, туку дека, главно, е остварен, бидејќи не постои човек на Земјата кој би можел стопостотно да каже дека во целост му е остварен или неостварен сонот како стварност во неговото творештво, па оттаму СОНОТ го прикажувам во два фази:

Според првата фаза, сметано од периодот на средношколските години не може да се каже дека стопостотно бил остварен мојот сон како стварност во моето творештво, поради тоа што во тој период целосно сум бил наклонет кон филозофијата и психологијата, иако со истоветно значење за мене била и литературата, односно литературното творештво. И затоа не е чудно што сум се запишал на Филозофскиот факултет во Скопје и во рекордно време сум го завршил.

Според втората фаза, подоцна, за мене исклучивото занимавање со литературно творештво би се свело горе-долу, како ”живот во облаци”, како што и во народната поговорка се вели: “Ни на небо – ни на Земја”, па само од себе и свесно сум одлучил цврсто да се прешалтувам, ако така може да се каже, на сосема другата “Практична страна на животот,” што за мене била правноекономската област, па и во таа смисла се запишав на Правниот факултет во Скопје, и тоа на “најпрактичната” област: правосудната насока, која во тоа време беше многу блиска до проблемите на стопанството, онаму како што се имаше обичај да се каже во тоа

време за таа област: “каде што се вади лебот,” така што по завршувањето на Факултетот, ја одбранив магистерската теза на Бранфордскиот Универзитет во Велика Британија, а потоа и докторската дисертација на Правниот факултет во Скопје, за потоа да се стекнам со звањето доктор на правните науки и со звањето универзитетски професор.

Што е тоа што можеби придонесе, иако не беше пресудно, за мојата ваква кардинална свртеност? Во времето на моето исклучиво занимавање со литературно творештво бев, така да се каже, постојано во друштво на литературни

творци, што само по себе беше сосема нормална работа. Понекогаш ноќите ги минувавме во кафеани; повеќето од нив се опиваа до бесвест, сметајќи дека таквиот начин на живот е својствен на секој вистински литературен творец, што за мене, не само што не беше прифатливо, туку немаше никаква основа, така што јас понекогаш наликував како отпадник меѓу нив, бидејќи речиси секогаш останував трезен, и не мислев дека со опивањето се доаѓа до некаква творечка инспирација. Тоа што за мене беше зачудувачки неприфатливо, е и фактот што сосема млади творци кои штотуку запливуваа во литературните води, без да имаат некаков “тренинг” за пиење, тоа го правеа со сила, така што имаше случаи некои од нив да завршат и во болница. И слично на тоа.

Меѓутоа, мојата свртеност кон правно-економската област, не значи дека кај мене стивнал жарот кон книжевноста и кон литературното творештво, туку напротив станав голем пробирач на тоа што треба да го прочитам, така што времето посветено на книжевноста беше со изборот на вистински книжевни дострели на она што го читав, пред сè, бестселери во книжевноста кај нас, но и во светот, од кои може само да се научи, не само од областа на книжевноста, туку и од животот, воопшто да се стекне човек со некаква мудрост.

Она што го сметам за сè уште нереализиран сон во моето литературно творештво, тоа може да се нарече и трета фаза, е тоа што не сум се оддолжил кон одреден број исклучителни луѓе, за некои од нив слободно да се каже се и мои драги пријатели. Исклучителни луѓе ги нарекувам, не само што тоа е некаква моја сопствена констатација, проценка или желба, туку поради тоа што нивниот начин на живот, нивните дела ги прават да бидат такви - исклучителни луѓе, а некои од нив, и мои драги пријатели.

Тоа што мислам дека не сум се оддолжил кон нив, поради тоа што сè уште не го заземале заслуженото место во некое книжевно мое дело: роман, а особено публицистичко дело, го сметам за мој неостварен сон во моето творештво, иако можам да најдам некакво оправдување, со оглед на тоа што по создавањето на двата романа и стихозбирката, целосно сум се посветил на дела од правно-економската област (објавени 33 дела, не сметајќи ги двата романа и стихозбирката, објавените есеи за литературата, објавените критики и осврти на нови книжевни дела од македонски автори и сл.), на научната дејност.

Мојот роман Песна отпеана доби прва награда на распишаниот конкурс на Мисла некаде 1967 или 1968 година, кога на чело на Комисијата беше академик Димитар Митрев, но поради некои недоразбирања со распишувачот на конкурсот, Издавачката куќа Мисла, околу издавањето на делото (без да навлегувам во детали), разочаран од таквото однесување, но и поради творечката свртеност на друга страна (правно-економската област и научната дејност) немав никаков интерес за издавање на романот, сè до оној момент кога поради други причини имав средба со директорот на една друга издавачка куќа, во 1982 година. И кога во разговорот патем споменав за оваа ситуација, директорот, како што седеше на бирото наспроти мене, изрипа и рече, пцуејќи: “Јас ќе го издадам романот. Греота е такво дело да лежи необјавено. Само, сепак, да најдеме рецензент. Сè да биде како што треба; по прописи.” И, така, благодаревќи на овој извонреден човек, со кого немавме којзнае какви блиски релации, романот виде бел ден. Беше издаден.

BLAGOJA BRAJANOVSKI

TWO PHASES OF MY DREAM AS A REALITY IN MY LITERARY WORK

If you are not ready to notice the light in you, it is useless to look for in another place (Mable Colins)

If I take my secondary school days as a starting point, I can't say that I have realized my dream as a reality in my literary work to a hundred percent, because at that time I had full inclination to philosophy and psychology. I enrolled these studies at the Faculty of Philosophy and I graduated in a record time. In spite of being no less inclined to the literary work, I found it as "life in the clouds" which fits the folk saying: "Neither in the Heavens – nor on the Earth", so I decided to shift to the other side, "the practical side of life" to the juridical – economy field...

My unrealized dream in my literary work, which could be my third phase in life, is to free myself from the debt I have towards several extraordinary people, some of them my good friends.

ПЕТРЕ ДИМОВСКИ

ВО ЈАВЕТО СОН И ВО СОНОТ ЈАВЕ

Во моите дела сонот постои, го има често, се испреплетува со дејствието од стварноста и станува стварност.

Бев во немоќ да пронајдам време и инспирација за обработка на темата, зашто бев презафатен и преокупиран со голем личен ангажман во секојдневниот живот.

И тогаш напомош ми дојде сонот. Со колегите Владо, Димитар и Радован, испружени во некаков простор од каде само гласовите допираат до нас, завлеговме во една инспиративна полемичка креативност, анализирајќи го делото Набидов, кога доаѓаме до тајната на авторовата вештина каде што тој во неколку реченици го создава јадрото на романот и од таму започнува големината на делото, кога главниот лик претседателот Набидов, во својот говор ја признава целата енергетска супстанција што во него наталожила моќ на извршување и одлучност, а се должи на инспирацијата од неверојатно убавата противничка, за која вели дека ако таа го победеше него, светот ќе зачекореше во ненаслутена благосостојба. Мигот од каде тој ја признава вредноста на противникот го открива како големина од каде започнува и неговиот подвиг.

Бев исполнет со енергија и инспиративност, па веднаш по излегувањето од сонот се нафрлив на работата на текстот и пред да дојде времето за заминување на работа, домашната задача ми беше завршена.

Потоа размислував за сонуваното дело и не го пронајдов никаде во стварноста.

Сонот е во основата и на мојот иден роман, поставен на работната маса, кој ме внесе некаде длабоко во времето, отворајќи една чиста и јасна визија за еден простор и едно време... Јас стојам на некаква кула и низ кружен отвор го набљудувам просторот. Тој целиот таму се отвора... Кулата се наоѓа некаде на местото кај сточниот пазар, стои осамено извишена, а пред мене се отвора гол простор, ненаселен, исполнет со тревишта и грмушки, со тумби, ридови и опкружување што го има реалната Битола; таму десно од мене е кривулеста река со бистра раскокана вода по каменестите галести каскади, со брегови обраснати со густо дрвје, реката е посеверно од

денешниот тек, некаде во близината на местото по кое денес минува улицата Иван Милутиновиќ, а таму погоре мала населба од три-четири куќарки, ограда од глог со пчелини кошари, кози и козарка... во самото подножје на ридот кон истокот натприродно голем кип на надлактена девојка со бакарен сјај и гламурозен раскош на телото... се подвижува... само тој изгледа нестварен дел во целата апсолутна стварност на видикот... станува, зачекорува по патеката низ високата трева кон јужниот рид од каде доаѓа коњаник ... на местото од старата млекарница запрети и трупци, се работи дрводелство... По сонот имав чувство дека го видов пределот на кој е изграден градот од времето пред неговата градба, предел со сиот топографски релјеф, без поновото создадено од човекот.

Сонот веднаш го запишав и тој целосно се пренесува во стварноста на романот, како носечка компонента на неговата сижетност.

Сонот е исполнет со надеж, страв, верба, како и животот, а низ него мислата раскршува, превртува, крши, поткопува, сомнежува и инспирира.

Пламенка во истоимениот роман, седна во тревјето, а набргу, занесена во убавините на свезденото небо, легна и втона во сон. Сонуваше како надоаѓаат деца од сите страни, ги има и помали и поголеми, и нејзини врничкиња, и весело играат низ меката песок. Таа се искачува на високиот брег, се стрчува надолу мавтајќи со рачињата, и гледај чудо, чекор, два, три и нозете не ја допираат земјата, но се вивнува низ воздухот. Крај себе ги гледа како летаат птиците, таа е во нивното јато и со нив ги надлетува цветните ливади, а мек повев на ветрот ја гали и нежно ја скокотка. Летот трае навистина долго. Кога сака чекори низ меката трева, и пак се извишува до синото небо. А просторот има некој блескав месечев сјај со таинствена тишина.

...Ја стегнала раката на дедото, всушност, два прста заробила со малото раче, но толку цврсто ги приклекшила, што никој не би ги одвоил. Минуваат така низ едно широко поле, прекриено со кадифест килим од природна ткаенина со разнобојни цветови и некоја убавина налегнала пред очите, наслегла во душата и ги растопува сите чувства. По небото одсвонува убава песна, гласот ја дофатил и земјата, и трепери со своите прекрасни акорди. Просторот се бранува, предава некоја скриена моќ, како жубор, како здив на раскокана планинска река и како шепот на отворените цветови, ја исполнува со магичен трепет. Гласот како да капе од синилото на небото, растопен низ волшебни тонови што никогаш до сега не ги чула.

”Таа е”, вели дедото. Пламенка не знае што вели тој. Што таа? Која таа?

Попреку низ полето лета црвен коњ. Како штотуку да искокнал од пурпурниот вулкан на зората. Со своите копита ги гали отворените цветови и се чини толку нежно, што тие само потреперуваат како од здив на пеперутка. Коњот и коњаникот идат кон нив. Косата и гривата се помешале во сплет на иста игра. Во далечината Пламенка, под самиот допир на суницата виде друг коњ со друг коњаник и неговиот галоп ги завлече по себе сите бои од прстенот на небото. И пред да го дочуе дедовото ”тие се”, меки кадели налегнаа околу и низ блесокот на белината ’ржна ждребе, ѝ дувна скокотлив галеж во лицето на Пламенка, ја

обви со топлина и таа тогаш сфати дека ја испуштила раката на дедото и нежно го гали ждребето. Крај неа, слезени од коњите, се држат за раце маж и жена. Виде две широки насмевки и се растопи во нив.

”Желбата за ждребето ти ја погодивме!” рече жената.

”Сонував за тоа”, рече Пламенка и се исчуди како и дедото минал на нивната страна и ѝ се смешка на внуката.

”Пак сме сите заедно”, рече глас. Дали беше од жената или од мажот? Дедото ли го рече тоа? Или беше гласот на Пламенка? Во радоста не можеше да се препознае.

”Ме оставивте! Гладував и патев, паѓав во кошмарот на неизвесноста! Вие сте можеле да дојдете!” Во гласот има и прекор и лутина.

”Сега сè ќе биде како што си замислувавме да биде”, рече мајката.

”Дедо, не ми кажа дека и тие ќе дојдат? Таен си бил ти деденце!”

”Тоа е силната желба. Само во неа така се може.”

”Јас многу страдав. Зошто ме оставивте толку да страдам? Колку било убаво да сте со мене! Сега не се плашам од ништо. Ама баш од ништо. Ни од лошите коњаници што шетаат со извлечени сабји и подигнати пушки и нè бараат за да нè убиваат. Ни од сверови и глад.”

Раката се пушта кон Пламенка, по нејзините коси, ја гали, а таа се топи од милина и низ целото тело и струи тој благ трепет на убавината.

”Нема, чедо ништо да ти пакости, повеќе нема да бидеш сама, во сите неволји ќе ти сме на припомош! Ние и никогаш и не те оставивме, дете мило!...”

Гласот на мајката се оддалечува, се губи, секнува и Пламенка вика: ”Мамо, мамоо!...”

Нежната игра во косата сè уште е тука. Денот ги пробил сите темнини и со цел сјај влегол во куќата. Пламенка со широко отворени очи гледа во дедото, а одгласот од сонот се растопува со денот. Не е свесна за измамите во животот и го прашува дедо си:

”Кај ојдоа мама и тато и каде го одведоа ждребето?”

...Пламенка е жена во бујност, со маж, а согорува во самотија, во мечтаења, со неисполнети желби, неосетена среќа. Кога сонува, тоа е силен, убав маж, ѝ ја покрива снагата, ѝ ги растопува чувствата, ја пренесува во предели на питомина и мирис, низ огнови што распламтиле и осветлуваат, и низ тој сон прелетува ликот на Спиро. А кога се буди е со силни страсти и прејака желба.

Во моето творештво во сонот има сон и во јавето јаве предадено во сон.

А Јанкула од романот Крилја ја сонуваше Виви. Мазна, скокотлива и жешка, му ја дава љубовта. Секогаш љубовта со Виви беше со силни чувства. Го прегрнува, го зема со својата топлина, го опојува мирисот на силен нагон и трае долго тој чин на единствена мисла. Кога и телото, и чувствата, и движењата, и размислувањата го достигнуваат врвот на соединувањето.

Во Сонце во келијата, Ивец сонуваше некоја широка гора, извишен врв по чија косина се пентереше, и оттаму го гледаше целиот свет, од највисоките планини до најпространите полиња и најдлабоките мориња. Бескрајната синевина му лежеше на дланката и го галеше по долгата коштрава коса. Извикуваше од тие

висини и гласот негов создаваше грмотевици што одекнуваа и се надгласуваа во силни бранови. Потоа доаѓаа кон него, го подземаа и тој леташе со раширени раце, го цепеше воздухот, ги расекуваше облаците и го управуваше телото во насоката што ја одбираше погледот. Се спушташе надолу, се спушташе, се спушташе и ја допре тревата со нозете, а таму трчаше разиграно девојче...

“Те чека Меденка!”

Се случуваше да сонува и нејасни слики, бела светлина и постојано ист лик, со прекрасна убавина и со чудесна топлина во очите. Се повторуваше таа слика. Не беше трајна, не беше дофатна, само мигновен сјај, нејасен здив, далечен блесок.

Во Балканскиот гавол, ликот е во дилема. Не знае дали задрема и дали сонувал. Сонот и јавето некогаш стануваат трета, помешана категорија.

А Љуби во истиот роман му вели на Никола: “Веќе се сретнавме. Ме сонуваше. Барем така ми рече во сонот. Заборави? Твоите зборови за мене не останаа тајна.”

А Вера кажува, го сонувајќи Роберт (изгубеното дете) на висок врв од каде ме довикуваше. Сакав да му се одсвијам, но ме гушеше стег на вклетштена рака и не можеше да излезе извикот. Неговиот повик се продолжуваше и кога бев будна и се обзирајќи кон сите страни да го пронајдам врвот, но ништо не се гледаше од тешките црни облаци. Секогаш во невреме имало тешки црни облаци, си разјаснувајќи за состојбата во која се најдов. Тогаш светлината била затворена и видикот истечен. Се гледала само црната наметка на гаволот што го чувал животот од смртта. Тоа не беше никаков парадокс. Само ја одлага за поцелосно да ужива во игрите на мачилиштето што ги поставил по свои правила. Всушност, тоа беше игра без правила, зашто гаволските правила се неправилни. И Роберт, по две години од сонувањето, преку хуманитарните организации Вера го пронаоѓа во Шведска.

Во Потрага по корените, Душица, откако еднаш го сретнува Мартин, ѝ се испомешуваат сонот и јавето и напати не може да ги одреди кое е што, кога го сонува, а кога несонето го пресретнува.

PETRE DIMOVSKI

THE DREAM IN THE REALITY AND THE REALITY IN THE DREAM

A dream is a basis of my next novel laid on my work desk, which brought me deep into the recesses of time, opening a pure and clear vision of space and time... I am standing on a high tower and through a circular whole I observe the space that begins to unfold. The tower stands at the place of the livestock fair, it stands upright and sublime and before me unfolds bare space, uninhabited, filled with overgrown grass and bushes, with hills and surroundings existing in the real Bitola; to my right side there is a twisting river with transparent water skipping over the rocky cascades, with dense forest trees on the banks, the river is at the place of today's Ivan Milutinovic Street. Further in the distance there is a settlement of four houses, hawthorn fence with beehives, goats and goatherd lady... at the foothill to the east a supernaturally big statue of a girl with copper radiance and glamorous luxury of her body leaning on her elbows... It starts moving ... only this statue seems unreal in all the absolute reality of my perspective... walking through the high grass towards the south hill from the direction where a horseman appeared... at the place of the old dairy factory, teams and logs, woodworking is evident... After the dream I had the feeling that I saw the ground on which the town has been built and the river appeared, the area with its topographic relief, without man's present building work.

Д-Р ЦАНЕ ЗДРАВКОВСКИ

НЕДОСОНУВАН СОН

Не, со ништо не можете да ме утешите. Ова што го гледам пред себе не е ни убав сон, ни грдо јаве. Ова е полошо од сè што можев да смислам. Јас веќе немам ни убав сон ни грдо јаве. Немам ни што да сонувам, ни на што да му се радувам. Едноставно, немам надеж дека кога и да е во блиската или далечната иднина ќе ми се обвистини и лажната верба. Веќе не верувам дека какво и да е едноставно и веднаш поминливо сонување може да ме залаже, може да ме подутеши. А верував, силно верував дека е можно и неможното; дека не е можно сè да се преврти ничкум и сè што е зелено и живо, да се претвори во пепелава, мрачна, темна, црна, неплодна јаловица!

Не! Не свртувајте ми го погледот настрана! Оставете ме и понатаму во Пелагон; непрестано да бидам загледан во мојот чудесно убав Пелагон! Залудни се вашите уверувања, вашите докажувања дека не сум во право и натаму да верувам дека ништо суштински не се променило и оти сè си е на свое место, како што било порано!

Затоа оставете ме и натаму да бидам вака, вечно загледан што ми е зачуван во опулот, та залудо се обидува да ми избега, да ми исчезне, да ми се витоса од очите! И, еве! Чувствувате ли? Пак дува Југот од кај Кајмакчалан и лесите потоци протечуваат низ Пелагон, та сето село повторно на цут ми мириса. Гледајте како ридот Шарен Камен пак се раззеленува и преку своите плеќи пак ги распотила стадата на Пелагонци. И коријата пак ги извишува гранките, та чинам тие со лисја се веќе отежнати. Селото, еве, повторно на млеко мириса и на месо од овен угичлија. ..

Не гледајте ми се во очите! Погледот веќе ми е расплакан за падините на Шарен Камен. Еве, и овчарите ги истераа овците, та и јас веќе не треба да стојам вака загледан, задуман и расплакан. И јас треба да почнам сега по ладот да корнам

по моите рани незаздрави да корнам и да раскорнувам, да крварам сè дури крвта сосема не ми истече по Пелагониската Суводолица.

Откорнување е ова, синковци мои! Откорнување – на шега! А вие сте ластарчиња! Вие знаете само да ме расплачете; да ме откорнете од дојката на

мојата голема мајка и да ми ги пресушите изворите на нејзиното мирисно млеко. Ете тоа знаете вие. А во мене полињата се раззеленуваа, мириси на плодородието ме опиваа; потсушени лисје постелата ми ја омекнуваа, шумови на кривки гранки ме успиваа и со јадри соништа ноќта ми ја исполнуваа, а во утрините дување на ветрови ме разбудуваа и надоаѓање на тивки дождови ме измиваа. Тогаш во мене ртеа никавиците, се раззеленуваа ливадите, се раззеленуваа ливадите, та слегуваше небото на земјата и надоаѓаше полна дури до бреговите на Пелагонија Суводолица...

А сега сè ни е залудно и пусто, зашто вие веќе ме откорнавте. Не можам јас да се скријам под моите кротки јагниња. Нив везден ги носев в раце и растев со реата на моето стадо. А тоа беше млекото на моето село Пелагон. Сега без моето стадо победно ќе е селото; без мојата пот посува ќе е земјата; без нашето село грда ќе ни биде пустелијава. Но, ајде, не чекајте! Откорнете ме! Витосајте ме! Секнете ги во мене сите извори на Пелагон и Думковец, и Мала Чешна и Главна Чешма, на Сретселото! Само, ве молам оставете ме да се изнаплачам и да се изнасолзам, но не со солзи, туку со сронување на многу грутки земја во моите избраздени дланки...

Само не знам како ќе преживеам сопутјето на багремите во Пелагон и без цвеќето. Требаше сè да собирам и да го понесам во пазувите, оти без мириси бргу ќе умрам, ластарчиња мои. Но, и вие ги натопивте грстовите со синило од небото над Пелагон, ама пак не можевте да ѝ се изначудите на мојата лакомост со која посегам по овие шумови околу мене.

Оставете ме вака испружен на мојата земја за да го исцицам и јас синилото на моето небо. А после и јас ќе се превртам и долго, долго ќе цицам мириси од дојката на мојата голема мајка.

Вечер не ќе можам да заспијам под мојата добра месечина. Таа знае само буден да ме придружува. Во ноќите ми беше чувар на моето стадо додека тоа цицаше млеко од дојката на нашата голема мајка. Месечината ни ги осветлуваше и врвиците низ бујните шавари на нашата кал. Во бела светлина ни крцкаа колите, а таа смилено нè галеше сè до изгрејсонце. И сега зарем да заспијам овде, под Шарен Камен, и под мојата секогаш добра месечина?

Еве, чекорам низ својата последна ноќ во Пелагон, чекорам, а не знам каде, кон што најнапред. Сакам сè да зберам одовде; сите ноќи, шумови, мириси, светлината и темнината на сурата, мургава јаловица. Во квечеринава доаѓам во средината на селото, кај Чешмата, на Сретселото. Таму ме пречекуваат моите расприкажувани врсници. О, колку чудесен сон. Застанувам зашеметен. Сè околу мене е пусто, замолчено, а така приказливо, оживеано. Како да не е сон. Замечтаено ги слушам приказните на Пелагон. Тоа се приказни за угарите, за ливадите, за пченицата, за околешите на гроздовите, за дождовите, за ветровите...

Овде, на Сретселото младувавме, лудувавме и стомни од љубов кршевме. Секогаш на панаѓурите моми си одбиравме и после со нив лудувавме и прстите им ги кршевме. Така, Пелагонската чешма непрестано нè доеше со широки шурки веселост. Таа и Ленка ми ја донесе. Беше поседалка од Паралово

и срамежливо прв пат во барде вода ми подаде. Така и се засакавме. Потоа и свадба направивме. Ех, свадба беше тоа, не шега. Сета околија ја собравме и во Пелагон ја испијанивме. Сите мажи по улицата се прпелкаа и жените си ги бакнуваа. Такви беа свадбите во Пелагон. А Ленка беше убавица, таква свадба ѝ прилегаше.

Сега откај Горна Црква и го слушам гласот како тивко се шири во вечерината и гледам како ги протега кон мене своите добри раце насмевната, млада, убава. Ги протривам очите од водата и легнувам на плеки, широко се испружувам. Така легнат, долго мечтаам, со очите затворени... Потоа се исправив и кон студениот извор Думковец зачекорив. Овде, кај изворите бевме млади воловарчиња и израснавме со пиперки и солено сирење. Овде и сватовите ги пречекавме кога ја земавме Ленка млада невеста од Паралово.

Сега така исправен тажно зачекорувам надолу кон полето. Набргу, сосема занесен, се изгубив низ високите жита. Неуморно чекорев низ 'ржите, со рацете широкоотворени и испружени. Сакав цело поле да го прегрнам и на гради да го притиснам. Сакав сите сокови сосема да му ги исцицам. Но, ова беше само дел од убавиот и недосонуван сон. Знаев дека никогаш повеќе Пелагонското Поле не ќе биде полно со зрна, знаев дека никогаш не ќе бидам околешело и натежнато жито. Знаев дека никогаш веќе не ќе дојдат жетвари за да ги заснопат неговите златни шумови. Знаев дека никогаш повеќе јадрите Пелагонци овде околеша не ќе направат и децата во нив бајки не ќе сонуваат. Знаев дека Пелагонското Поле не ќе биде позлатено со зрело жито и не ќе мириса на лето. Знаев дека ни јас никогаш веќе не ќе можам да кренам два снопа на набодна. Знаев дека никогаш не ќе бидам околеш со сто снопа на плеки, ниту, пак, стрниште од лути камења пресушено...

Пред стемнување и кон лозјата се искачив, влегов меѓу грмушките и пак се испружив низ ластарите. Грабнав в рака јадро гровче и сакав сокот да му го исцицам, но само го помилував и го оставив да јадрее. Ги закачив рацете до рамена и со дланките долго ја милував влажната ровка земја. Чувствував како да милувам мазно тело и млада и топла жена...

Прилегнат така, со лицето ничкум врз влажната земја, сум завенал и сум се нурнал во чуден сон: на рамената одненадеж рацете ми нараснале во огромни ангелски крилја, со кои замавнав машки и се вивнав над прекрасниот Пелагон, сиот пливнат во бескрајно пролетно зеленило. Долго и неуморно мавтав со крилјата и летав над родното село, сега уште пораззеленето и поразубавено отколку пред неговото ничкосување... Јас уште сум нурнат во овој чудесен недосонуван сон. Таков сон само еднаш во животот се сонува.

D-R CANE ZDRAVKOVSKI

UNFINISHED DREAM

No, there is nothing you could comfort me with. What I see before me is neither a nice dream, nor the ugly present. This is the worst of all I could think of. I have neither a nice dream nor the ugly present. I have nothing to dream of, nothing to feel happy with. I have no hope even in the near or distant future to have my vain faith come true. I believe no more in a transient dreaming to deceive me and comfort me for a while. I believed, I really strongly believed that the impossible could become possible; I believed that all that is green and alive would not turn over into an ashen dark, black and barren soil. No! Do not turn my sight away! Let me still stay in Pelagon; I would like continuously to stare at my wonderful and beautiful Pelagon! All your convictions, all your evidence presented to me proving me that I am not right are in vain. I can not still believe that there is no essential change and that everything is on its place as it was in the past!

ВЛАДИМИР КОСТОВ

СЛОБОДА НА КРИТИКАТА И КРИТИКА НА СЛОБОДАТА

Формулацијата на темата „Сонот како стварност на моето творештво“, веднаш ме асоцираше на една позната екскламација на Луј Арагон која на времето одекна во книжевните кругови на Франција и пошироко како реакција на надреализмот: „Доста се играше, доста се сонуваше со отворени очи“. Да потсетиме дека Луј Арагон беше не само еден од основачите на надреализмот како литературен метод и правец во литературата, туку - покрај Андре Бретон и Пол Елијар – и негов најзначаен теоретичар, како и најзначаен автор кој начелата на таа литературна програма ги применил на дело во бројни свои поетски и прозни остварувања. Но, што се случи? Токму во расцутот на тој вид литература, (триесеттите години на минатиот век) нему – метафорично кажано – му пукна пердето пред очи, па разбудувајќи се од надреалистичкиот сон, се судри со пеколната животна стварност и раскина со надреализмот, приклонувајќи се кон реализмот. Како конвертит во новата вера, истапи со новото „верују“ во бројни свои поетски и прозни дела, најмногу во романот „Базелските камбани“ (1933 год.).

Инаку, како што е познато, надреализмот како книжевна теорија и практика, своја филозофска подлога имаше во егзистенцијалистичката филозофија, пред сè, во варијантата на Хајдегер и Сартр, со таа разлика меѓу едниот и другиот што за Хајдегер животната стварност, доживеана како пекол, беше безнадежна, а Сартр, соодветен хуманистичко-општествен ангажман, не исклучуваше можност за позитивни промени во животниот опстој меѓу луѓето. Од тој негов општествено-активен ангажман, применет во неговото ли-

тературно творештво, произлезе и поимот ангажирана литература. Таквото сфаќање на литературата неминовно водеше кон Марксовиот радикализам, а овој, подоцна, подложен на ревизија, кон социјалистичкиот реализам во литературата кој, од своја страна, хуманистичкиот ангажман во неа го шаблонизира и го вулгаризира, лишувајќи го од неговата изворна животна содржина, како и од принципот: Слобода на критиката и критика на слободата. Кај нас, со демократизацијата на општеството, се воспостави слобода на критиката, но во голема мера изостана критиката на слободата, што овозможи - да се ограничиме само на сферата од културата – агресивен продор на супкултурата и невидена инвазија на кичот и шундот, сведени на инфантилен паноптикум со апстрактни слики без животна содржина.

Во уметноста, пак, која држи до својот академски дигнитет, се манифестира појава на избегнување на актуелни општествени теми, со приклонување кон теми што ги наметнува уметноста божем како автономна пројава на духот што е, всушност, пак, калеидоскопски инфантилен паноптикум, кој, за да не остане теоретски неелaborиран, се демонстрира вербална еквилибристика во основата на која е тезата (со чесни исклучоци) дека сета суштина – во случајот на литературата – се исцрпува со јазични форми како луцидни пројави на духот, во вид на спектакуларни стилски егзибиции.

Сеедно како се квалификуваат и како се изразуваат формите на сонот и соништата, за заеднички именител го имаат апсурдот (Кафка, Џејмс Џојс) со парадигми во европската литература и Борхес во латиноамериканската, со заеднички именител Албер Ками со неговиот Сизиф. Така манифестиран, сонот може да прејде во мотивирано сновидение, да се фабулира причински-последично во фабуларниот тек и на тој начин да се искористи како книжевен материјал во творечкиот процес: поконкретно, емоционално-идејно да се вгради во структурата на книжевното дело. На тој начин, ослободено од јаремот на митскиот бог на сонот Хипнос и да се стави во власта на законите на уметноста, произлезени од животната стварност. Ваквото сфаќање на сонот, поистоветен со авторовата имагинација, е присутно во сета моја литературна продукција и екстремно до степен на пароксизам, а со цел за нивниот автор, метафорично кажано, не само да ја оплакне својата совест и да дезертира со моралната и со социјалната проблематика во светот во кој живееме, туку уште повеќе да ја фиксира, посебно кога е во прашање профилирањето на неговите литературни херои, протејски оплодени и породени во подобија на антички сатири, што им даде повод на проследувачите на неговото творештво да го окарактеризираат како параболно-сатирично. Конкретно, што се однесува до мене како автор, секојпат сум бил воден од реторичното прашање на Отон Жупанчич, чија поезија во контекст на тоа како кај нас глобално се сфаќа литературата и писателскиот позив, може да звучи демодирано: ”Го знаеш ли, поете, својот долг“ кое ме следи уште од моите први обиди во литературата - секогаш и секаде со вистината и добрината во спрега со убавината (Аристотеловата калокатогија). Тоа е поенатата на сè што сум напишал досега, а што се вклопува во темата на овој книжевен собир, со сонувачот, како негов поразен херој или поттикнувач на креација, на подвиг, небаре е тој Ојдип, исправен пред загадочното прашање на свингата или - да го префрлиме прашањето

од митот во стварноста – небаре е битолскиот алпинист Димитар Илиевски - Мурато, исправен ппред стравотниот Монт Еверест, од месното племе на Шерпасите именуван како Чомолунга, антропоним чие етимолошко значење драматично звучи, асоцирајќи на бурен поетски сон, виден со замижани очи, со очите на слепиот распод на „Илијадата“, каков што го носиме во нашата претстава.

На зборот згора, и во мојата библиографија е регистриран роман со наслов „Битолијада“, адаптација на Хомеровиот еп, напишан преку ноќ според еден мој сон во време кога се огласуваат првите петли, но литературно, чинам, нереализиран така како што беше сонуван во знакот на був, кој според авторова концепција претрпе адаптација во гавранот на Алан По.

И на крајот од овој мој, по малку парадоксален, есеистички состав, враќајќи се на неговиот почеток во обратна насока, секако дека на неговите проследувачи патем им падна в очи дека во него не е спомнат Фројд, најголемиот авторитет по прашањето на сонот и сновиденијата. Но, тие што читале мои литературни творби, сфатија, или ќе читаат, па ќе сфатат дека неговата психоанализа е беспредметна кога се во прашање моите литературни херои кои со некои свои навидум налудничави постапки, наликувајќи и на шпанскиот Хидалго, или на битолскиот „Тевекелија“ од Панде Манојлов, повеќе се херои на нашето време, отколку оние чии автори сонуваат со отворени очи.

VLADIMIR KOSTOV

FREEDOM OF CRITIC AND CRITIC ON THE FREEDOM

No matter how the dream is formed and dreams are qualified or expressed, their common denominator is absurdity (Kafka, James Joyce) with paradigms in the European literature and Borhes in the Latino-American literature, under the common denominator Alber Camus with his Sizif. Manifested in such a way, the dream may turn into a motivated vision, in the plot the story should be told in a way of cause and effect, so that it could be used as a literary material in the creative process: the emotional idea should be integrated in the structure of the literary work. Thus liberated from the yoke of the mythic god of the dream Hypnos to subdue to the power of the art laws originating from reality. The dream interpreted in such a way and identified with the author's imagination is present in all my literary production and even in extreme to the degree of paroxysm. The aim of their author, speaking metaphorically, is not only to clear his conscience and desert the moral and social problems of the world in which we live, but to fix it even more, especially while profiling his literary heroes, inseminated and born in bodies of antic satyrs which at the same time gave motive to the critics to take their work as parabolic and satiric. As far as I am concerned as an author, I have been always led by the rhetoric question of Oton Zupancic whose poetry, in the context of the general understanding of literature and the author's call in our country, might sound old fashionable: "Poet, do you know your debt?" that follows me since my first tries in the literature – always and everywhere with the truth and the goodness in yoke with the beauty (Aristotel's calokagoty). This is the main point of everything I have written so far, which corresponds to the theme of this Meeting, about the dreamer, as his defeated hero or motivator of his literary work, accomplishment, as if he has been Oedipus, straightened up before the enigmatic question of the sphinx.

НИКОЛА КОЧОВСКИ

СОНОТ ВО МОЕТО ПИШУВАЊЕ

Една веќе самосогледана особеност на мојата проза, иако не и многу истакнувана, е посегнувањето кон сонот во третирањето на доста од моите ликови. Не е тоа некоја манија; за да прибегнам кон овој феномен на човековата психа, претпоставка е да постои соодветна оправданост, или поточно, убедлива делотворност. Тогаш сонот, пасусот со него, се јавува како мој помошник, како доупотполнување или продлабочување на сликата на третираната личност. Бидејќи обичај ми е, претежно да следам една личност во определена опстановка, тема, почесто ми се случува да се послужам со сон кај главната личност, јунакот, односно антијунакот.

Расправањето за оваа страна, или составка на писателското создавање, не кријам, за мене претставува посебно задоволство. Оти верувам, тогаш се на разглед мои успешни страници. Повторувам: сонот не ми претставувал манир, без чувство за одбир каде и кога, во која творба, има вистинско место за негова примена.

Секако дека при едно навраќање кон своето творештво, каков што е овој повод, ќе има случајност во изборот на примерите на кои ќе се задржам со цел за барем ограничено аргументирање на кажаното во претходниве редови.

За почеток спомнувам место од мојот најнов роман „Соседовата кокошка“: Ноќта во која заталканиот млад печалбар Благој (со напуштена девојка во родниот крај) доцна се враќа од големиот претпразничен собир на неговите земјаци во еден клуб, по низа разочарувања од кои останала само празнина и глад по недоживеана среќа, му се случува сонување (го цитирам текстот): “Чешма гротна селска – идеја и полнеа вода многу девојки, ама тоа беше таа чешма, истата од пред куќата во Славеево – планинско село и свежина и бистрина пролетна. Тука поминуваа со стомни и Светле и Вела и Славјанка, ама таа, Светле, чудна, како со чалма на главата, со врзоглавка, но така, како од болка, од болест да ја врзала главата... Што ли ќе беше таа чудна поворка од убави селанки, и тоа приказание?”

Но, да прелистам по некои во моите издадени книги.

Во романот „Без свое јато“:

Стариот тешко обобен Трпо во болницата за градни болести сонува како е земен во операциона сала, докторите, со едни танки искривени сабјички, чудни јагаганчиња, не да го отвораат како за операција, туку откако ќе подзамавнеа во

воздухот како што прави берберот со бричот, ќе зарежеа во него, просто одделуваа долги ремички месо првин од нозете, под колената, па над колената, од стапалата, ги истанчуваат нозете, речиси само коски, тој се гуши од страв, а тие му идат веќе кон лицето, кон градите, почнуваат да му го режат и оттаму месото во фашички. Контекстот е дека старецов веќе си го доживува својот крај.

Кон крајот на романот централниот лик Адам во воз сонува: син му Цветен е со двете уништени нозе во судир со моторот, тој го пронаоѓа во болница, но уште пред да биде виден од него, му го слушнува гласот ”Татее”, на што се појавува, доаѓа од друга врата неговиот, Адамовиот брат Растем, грижно приоѓа до момчето, го помилува, – тоа е одсивот на повикот, и треба да посугерира сомнеж кај Адама (се разбира, не додека трае сонувањето), зашто веќе во книгата постојат факти за нечесноста на жена му Лида...

На едно место во романот има состојба и не многу јасно разграничена меѓу сонот и јавето. Кога се открива тајната врска меѓу стрикото Растем и внуката Јагна, мајка ѝ Лида, претходно и од друга страна оптоварена со страв, а и поради својата немирна совест, запаѓа во тешко хистерично бунило: одеднаш таа ноќта во постелата морничаво извикува, вцашена од привид на покојниот свекор, Адамов татко, кој ѝ се ближи со потканлив смев и ја бара за љубов: ”Сега јас и ти!”

Во „Дилко Мијалов“:

По ден на болни преживелици во Америка, младиот Дилко, самјак во креветот сред ноќта, ја сонува црквата во селото Добриново. Варосана бела, крстот ѝ се злати во раното изгрејсонце...

На друго место во истиот роман: “Во една матна зора сони сон – девојче од пет-шеснаесет години со плетенки, а тој зркнат во него, но тоа одмина како свиден блен, дури ѝ се подмавна плетенката, но тогаш небаре при филм почна да се оддалечува таа копнежна глетка, се сведуваше сè на негов поглед, чудно, низ прозорец кој се смалува, смалува заедно со сликата, се оддалечува, бега, како што и девојката бегаше.” Еден прозорец со девојка зад него, постоел во епизодичка од неговите години поминати на село.

По момент на осаменост и осведочување за негативности, промашености и кај други, постари роднокрајци, Дилко “ја сони Америка”, но олицетворена во кола некаква голема, зададена низ стрмина, која на тркалата место капаци го има венецот од главата на големата жена од њујоршкото пристаниште, колата се ближи, се засилува накај него, а на неа наседнати нему познати земјаци кои мислат дека успеале, иако ги мами заблуда, мавтаат кој пред кого весели со рачете во залетот, на кој за да му избегне, се разбудува стреперен.

По средбата по подолго време со фатената, неспособна своја тетка Богданка, Дилко го сонува нечовечниот, користољубив вујко заслужен за нејзината несреќа, како да му израснала голема темна брадавица на лицето, каква што имаше фашистичкиот војник, кој еднаш, во детството на Дилко, ја напастуваше животински тетка му сама во куќата...

Во романот „Деца на мајката земја“:

Централниот лик, младиот Новко, кој има меѓу другарите еден кој се вика Дамјан а е носител на сè зло, уништувачко што веќе почнува да се гнезди меѓу младежта во мачното совремие, по пат на далечна асоцијативност (само во имињата), го сонува Даме Груев како војвода кој победоносно наследува меѓу народот, а зад него повеќе раце на неговите борци високо држат огромна напишана парола на дршки, со натписот: “ИДНИНА”. Но, доста бргу сè се губи, навестеното донесување на иднината завршува со мрак, морничава празност. Намерата во контекстот е: Збрканиот потиштен Новко е загрижен: кон која утрешнина води безделната дезориентирана младост тргната по странпатици. И тој е дел од таа младост. Морам да напомам: вмешувањето на славната историска личност, впрочем како и самата книга, нема никакви политички тенденции, ниту, пак, алузии. Сонот е плод на конфузија и протест во себе кон јаловиот и таговит помин на времето во друштво од петмина, на кое особено непријатен печат остава расипаноста помешана со зелени сладникавости на најситниот и најамбициозен другар Дамјан. На сонот поимот Даме му бил потребен само како предводник и донесувач на нешто ново.

На крајот на романов нешто како сон е применето во вид на посебна полубудност, една занесена состојба на јунакот Новко, во која до детали тој го доживува своето самоубиство – но во фикцијата, што е и поента на книгата.

Со слична состојба на главниот јунак завршува и романот „Бреме”. Иако тоа никако не е влијание на едната врз другата творба; дури, убаво се сеќавам, кога ја работев завршницата на „Деца на мајката земја”, немав ни сенка од помисла, од некакво присеќавање на многу порано напишаното „Бреме”.

Иодроманот „Раско” ќе спомнам еден сон, кога мусе јавува на несреќниот син покојната мајка закопана надвор од селските муслимански гробишта, избркана, опоменувајќи го дека не ја побарува, ја заборавил. Во слушнатиот глас во сонот, на синот Раско како да му прозвучува и себеобвинување што го сторила дете на две вери (зашто таа, Македонка, го родила во брак со Албанец), но и мајчино ободрување, поткрепа во неговиот тегобен млад живот.

Сонување има и во романите „Исконскиот дар”, „Омразениот цвет”, во драмата „Дичовица, млада невеста”, во збирките „Родната грутка”, „Времето на татковците”, а, секако, и во некој од поновите раскази планирани за нова збирка.

Зашто сонот не само што произлегува од животот, туку е и составен дел негов. Без сонот животот на личноста би ни изгледал посиромашен.

Расказот „Одсив” („Времето на татковците”) ја добива својата поента во една будносонувана состојба, кога магацинерката Јагна, злоупотребена и искористена од директорот на претпријатието, на синдикалната конференција, неможејќи повеќе да ја издржи неговата чудовишна демагогија, се исправа простум и викум му ги дофрлува пред присутниот работен колектив сите гадости на кои со ветувања и уцени ја принудил – но не гласно, туку во себе, во својата фикција, додека усните ѝ треперат, а зборови не ѝ излегуваат, седи и понатаму стеснета на клупата, притискана од големата тежина на душата и совеста. Тоа е бунилото, тоа е сонот на нејзината одмазда.

Слична улога како поента добива и сонот, вистински сонуван, во расказот „Веење на срцето“ (збирката „Јаве и сништа“), со таа разлика што тука гласот на потсвеста добива значење на ослободувач од интимниот очај на главниот лик кој се самообвинувал за смртта на жена си. Како поента сонот го има и во расказот „Крановата корпа“ (истата збирка), но тука за да опомени на лошата постапка на раскажувачот Гавранко кон една од булукот соседски мачки што му се здодеале, па во кошмар доживува како и нему слично му се случува, а не е свесен зошто, немајќи поим за потсвеста.

Не би го оставил неспомнат расказот „Бинго“ (во збирката „Нов бран“), каде што сонот претставува рамка за поголемиот негов дел. По смислата на народната поговорка за гладната кокошка која сонува просо, во овој расказ бедникот Модруш кој очајува поради лошо разболениот внук за кого нема пари да го плати скапото лекување во странство, сонува дека богатиот сосед Касапо бидува среќен добитник на премијата бинго, и во ноќна акција му го краде добитното ливче, го праќа внукот на неопходното лекување – но тоа трае сè додека не се разбуди.

Како може да се замисли целовитото пулсирање на животот без сонот! Колку значајно место < давам на животно-проблемската, посебно психолошката категорија допрена и од темнините на сонот, чинам најдобро ќе покаже збирката раскази што го носи насловот „Јаве и сништа“.

Се потрудив да составам книга за одделни вистини за човекот и човечкото, за она што се носи во себе како товар или како копнеж, за пусти желби и неумитна дејствителност, за човечките реални ограничености и немоќ за и фактичкото застанување на страната на она, носеното понекогаш во длабоко интимниот, уште детски дел на душеите... За човечката природа и за нејзината несовпадливост со она што би било идеално доброто, на кое му преостанува само да биде замислувано во сништа. Можеби токму затоа тие, сништата, можат да бидат и кошмар пред она кон кое човекот неизбежно самиот се приближува како кон судбина. На горе-долу вакви најави во предговорот кон книгата ме наведе нејзината многузначност, привидна шароликост. Во четири циклуси поместив дваесет раскази.

Во расказите од циклусот „Јаве“ на повеќе места пак е присутен сонот, иако, разбирливо, со значително помала застапеност. Токму тука, како што се има искажано еден мој критичар (Петре Димовски), јавето преоѓа во сон, и сонот во јаве. Ќе додадам само: Зашто тоа е едно цело во човечкото поимање. Тука, како реалистички, спаѓаат веќе спомнатите раскази „Веење на срцето“ и „Крановата корпа“. А ќе го спомнам, покрај нив, и расказот „Сендвичот од рекламата“, во кој малечкиот Борче, син на тутунарка и физички работник, само во сон успева да ги види мајка си и татко си убаво насмеани, тие се среќно семејство, имаат блескава убаво кола каква што секој ден гледал кај богатото другарче, а самиот тој во раката држи и јаде пресладок сендвич каков што повеќе вечери гледал рекламиран во раката на детето од телевизијата.

Во вториот циклус („Сништа“) два расказа го содржат и во насловите зборот сон („Сон во два дела“ и „Грд сон“), а другите два претставуваат прошетка

на човековиот дух во пределот на незбидливото, идеалното („Еден крај земјин” и „Новогодишни честитки”), – но таква прошетка, во која едното, соновното, произлегува од другото, животното, сакајќи да биде негов коректор, или како пуста желоба. Расказот „Сон во два дела” има и критичка нагласка, но и задира во докажаната животна вистина дека во квалитетите на човекот не е вградено својството совршенство. Дотогаш, пак, „Грд сон”, троа хумористички нагласен, е никнат од безработицата и гладот, каде сонот сето го преобраќа во убавина, но ја донесува и ужасната, кошмарна казна за запливувањето во убавина по пат на злосторство. Будањето е спас од казната и враќање на сиромаштијата.

Од циклусот „Поинакви сништа”, каде не станува збор за сон во буквална смисла, ќе ги спомнам најпрвин расказите „Приказна за царот полиглот”, саркастична алегорија за човековата сервилност, и „Големата дилижанса”, таговна алегориска приказна за човековата незаситност во периодот на самоуправувањето. „Избег” и „Тие, миленици на Бога” настанале од загриженоста за перспективите на општата иднина.

Помрачни се трите раскази од циклусот „Фантазирања”: Првиот, „Глас од иднината”, можеби и ги нема сите елементи на расказ, но зборува за спрженоста на Земјината кора кога ќе дојде да живеат идните поколенија; вториот, „Избег”, во фантастична форма за инкарниран човек по смртта во животното, зборува за неизбежната досуденост во времињата што се ближат, која се наметнува во умот на современите. И најпосле, „Инспиративна секунда на Амеб” допира до уште подалечни времиња што ги назира замислата.

Во мојот случај, и сам чинам дека во оваа книга најмногу може да се почувствува како реалноста преоѓа во сон, а сонот во реалност. Било посакувана, било застрашувачка, било од некаков поинаков вид и израз.

Зашто сонот е чудодико изматено огледало на човековата свест.

NIKOLA KOCOVSKI

THE DREAM IN MY WRITING

One of my self-perceived characteristic of my prose is the treating the dreams of my characters. I guess it is not a mania; to resort to this phenomenon of the human psyche, it is a supposition that there is a corresponding justification, or better convincing beneficence. In that moment the dream written in the book becomes my helper that completes and deepens the picture of the treated character. My way of writing is to follow a character in a certain surrounding, theme, very often I use a dream dreamt by the main character, the hero, or the anti hero. In the novel “Children of the Mother Earth”: the main character is the young Novko who has a friend called Damjan, a symbol of destruction who is the doer of the evil that starts to nest in the young in our everyday life. If we follow the association of names, he dreamt Dame Gruev as a leader of the comita who victoriously comes among the people, and behind him many comitas holding high the written slogan “F U T U R E”. The already announced future faded away and it turned into dark, ugly emptiness. The intention is in the context: The confused and depressed Novko is worried: towards which tomorrow leads the workless disoriented youth and the young going astray? He is a part of this youth, too.

ПАНДЕ МАНОЈЛОВ

СОНОТ КАКО ПРОКОБА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО

Моето детство помина во бурни времиња. Времиња на превирања во општеството, времиња, кога и делот на сегашна Република Македонија беше само дете, постаро од мене само четири години. Пишувајќи го ова не сакам да кажам дека мојата татковина била толку млада, но, ете, и ако со илјадници години постоела, кој знае по кој пат, некои од големите сили и овој пат, во тие години кога пркнав од мајчиното крило, ја беше направил дете што ќе расне во прегратките на туѓа мајка. Впрочем, како секој еден што доаѓа на власт, историјата како да отпочнувала токму од него. Значи, нова држава, нов систем, ново детство...

Детството го минував во најголем дел со старци. Не да се играм со нив, но да им поаѓам во работата (претежно при напасувањето на добитокот) и љубопитно да ги слушам нивните кажувања. А сите тие, во моето родно Породин беа доселени од Егејскиот дел на Македонија и тоа претежно од околината на Лерин и Костур. И, речиси, сите тие, на директен или на индиректен начин биле или учесници во Илинденското востание, или во Балканските и Првата светска војна. Се разбира, тука беа и нивните кажувања и за Втората светска војна. Но, искрено речено,

за социјализмот не знаеја речиси ништо, а комунизмот им беше нешто како сон што не можеа ни на сон да го сонат. Социјализмот и комунизмот беа како мора што ги мачеше и нивните дни и нивните ноќи. Им се одземаше сè, за сите да бидат еднакви. а ако, во тие времиња некој и на сон го сонуваше американскиот сон (а ги имаше мнозина вратено од печалба), се знаеше каде му е крајот - апсаната!

Разговараа меѓу себе тие старци за маките што ги тргале под турско ропство, за Илинденското востание, за војводите и комитите, за пеколот во Балканските војни низ кои поминале, за Солунскиот фронт, за доаѓањето на Србите и српската окупација, за сиромаштијата, за она што им правеле Грците пред да се преселат во Породин, за некаков си Нејски договор... Но, раскажуваа и за убави мигови, за некои убави и стројни моми, за весели свадби... Се менуваа слика по слика како на филмско платно судбините на луѓето, на оние покрај кои раснев. Детски, не знаев да разликувам сон од јаве, та, од најмали години, заносно јавето го претворав во сон или сонот во јаве.

И сето тоа се бележело во вијугите на моето помнење.

Писателот не може а да не биде сонувач. Сонот е иреалното а јавето - реалното во секој негов напишан ред во поезијата или прозата. Тука е и дозата на визијата, дозата на мечтата на писателот која се граничи со претсказание, како коб.

На почетокот на 70-тите години на 20 век, сè чинам тоа беше во 1970 година, го напишав еден од моите први раскази со наслов „Лозјето на Агеј“. Истиот беше награден на конкурсот за кус расказ на весникот „Студентски збор“, за наредната година да биде отпечатен во антологискиот избор на наградени автори на куси раскази во истоимениот весник. Главниот лик во овој расказ, Агеј, беше ликот на мојот дедо Јане Манолев, доселеник во Породин од Арменско, Леринско. Лозјето, како едно од местото на настаните беше нашето лозје во местото викано „Дапче“ во Породин. Не знам дали тој расказ, кој ме мачеше со денови пред да го напишам беше една визија за судбината на мојот дедо, на моето семејство или на лозјето, што се случи подоцна. А сè потоа, сите наредни години се случуваше како што сум го опишал во расказот. Моите визији од сонот што сум го сонил далеку во потсвеста, години потоа се реализира како ужасна стварност и ужасен пустош, од кој, кога и денес помислувам - треперам! Пустош - Илинденското востание, пустош - Балканските војни, пустош - Македонскиот фронт, пустош - земјоделските задруги, пустош - делбите и разделбите: делбите на Македонија и разделбите - печалбата... Сето тоа како јаве и сон го испусти селото во кое мина моето детство.

Пишувањето, создавањето, сон ли е или јаве? Зашто кога пишувам, како да не живеам во овој свет. Тогаш, во тие мигови на творечка треска, живеам ли друг живот? И, кој ли е тој длабоко скриен во мене што ми диктитира што да напишам? Тајната на потсвеста ли е во мојот код?

Во месец август 1996 година ми беше објавен еден расказ во додатокот за литература „Лик“ во весникот „Нова Македонија“. Тие што го прочитаа тогаш ме прашуваа: „Што ти е Панде, дали си во ред?“ Која и каква војна меѓу орли и штркови?“ А, ете, таа моја војна од моите сништа опишана 1996 година се случи во мојата татковина во 2001 година. Кога и денес го читам тој расказ, се прашувам што ли беше тоа во мене, пет години пред настанот да го сонам тој сон?

Во 2000 година „Битолски весник“ - Битола ми ја издаде збирката раскази со наслов „Стап“. Сите раскази се и вистина и сон. И претсказание. Во расказот „Јабанџии“ последната завршна реченица гласи: „Видов ликови на познати, а потоа облак...“

По една деценија, денес размислувам: Кој ли беше и каков ли беше тој облак? И што ли ме тераше да инсистирам кај авторот на корицата, мојот син Јане Манојловски, на неа да стави мотив од Битола, и навален, во неприродна состојба, уште понавален од кулата во Пиза, да гори, да биде во пламен битолскиот градски Саат? Гореше ли Битола, гореа ли дуќани година дена потоа - 2001 во мојот град?

И зарем мораше, мојот сон само по една година да стане морничаво јаве и слики што го преплавија сиот свет?

Судбините на старците од Породин, нивните некогашни сништа, како да се составен дел од творештвото на некогашното дете, сега старец. Сонови - прокоба. Сонови што продолжуваат да го ткаат јавето во најразлични бои како македонска батанија.

PANDE MANOJLOV

THE DREAM AS A CURSE IN MY LITERARY WORK

There is no writer who is not a dreamer. The dream is irrational and the reality is the rational in every word written in his poetry and prose. The author is also influenced by his vision and the imagination that very often turns into a prediction, as a curse. My visions which I had in my subconscious that came out of the dream were realized as a terrible and a terrible chaos, and even today when I try to think on it – I am trembling! Wasteland – Ilinden's uprising, wasteland – Balkan Wars, wasteland - Macedonian wars, wasteland – agricultural collectives, wasteland – partitions and separateness: the partition of Macedonia and the separateness – going abroad for employment... All this as a reality and dream laid waste to the village in which I had my childhood. Writing, creating, is it a dream or reality? Why when I am writing I feel that I am not living in this world? In the moments of creative fever do I live another life? And, who is the one deeply hidden in myself who is dictating me what to write? Is it the secret of my subconscious in my generic code?

САЊА МУЧКАЈЕВА ВИДАНОВСКА

СОНУВАВ ЗА ЗАШТИТАТА ПРОТИВ ОД ЗАВИСНОСТА ОД ДРОГАТА

Имам еден сон... Или повеќе соништа. Сè во едно. Можеби ги остварувам како имагинација или илузија што се распрснува секој ден, па потоа повторно се раѓа. Како поленот на ветерот, или капката по дождот.

Но, можеби писателот има свои, а повеќе туѓи соништа. Го допираат со жештина што боли, перципирајќи ја реалноста која ја гледа со чувство на учесник меѓу луѓето на кои припаѓа. Допира и имагинарниот сон – желба да исправи нешто, да поправи макар со минијатурен дел, но со жештина на револт кој затреперува од дното на стомакот кога започнува пред празниот лист, а буквите паѓаат една по друга. Дали може еден автор да го поправи све-

тот, да го замисли општеството со силината на зборовите, а во него да трепери чувството на сета сила што тлеела некаде длабоко. Остварувањето на реалноста и длабочината на сегментот што авторот ја поставил како врска со надворешноста пренесувајќи го сопствениот став на револт, како минијатурен придонес, но со голема цел.

Да се зборува за остварување на сон, мал или голем, во творештвото повлекува лавина на ликови што се пренесуваат со крик на момент, во проза, со дијалози или монолози. Неостварена цел, љубовен порив, догми што шират несреќен живот на еден лик, која авторот ја восприемил во својата околина е доволен поттик сонот да стане имагинарна реалност. Можеби моето прво прозно дело е непосредно поврзано со нечиј туѓ сон, кој останува како сенка над читателот што листајќи го, станува остварување токму на неговиот сон. Силен порив на искрена љубов, ослободена од силата на наметнатата традиција во минатото, кога жената беше – само жена. Без право на сопствен став, како што и во моето четврто сè уште необјавено дело ја нагласувам како „покорна и тивка, чиста во размислувањата, кога мојата прабаба или баба со наведнат поглед го служи мажот, а во неа иако никој не знае треперат емоции не смеејќи да ги искаже, се исти како кај мене во ова ново време кога традицијата е на изумирање, а, сепак, љубовта се остварува како сон или реалност. Може да се каже дека кај мене како автор еден сон почнал да се остварува.

Зафаќајќи се со овој текст, полека сфаќам дека мојот прв роман, во кој традицијата и неоставането на правото на избор на жената да го оствари по-

викот на своето срце, е поврзан со четвртиот роман во ракопис, во кој моите желби конечно се исполнуваат, допирајќи и до мене, во мојот лик низ ликовите на жените што навистина постоеле низ историјата на овие простори. Генезата што се шири полека низ децении, пренесувајќи се од едно во друго време, многу почесто разулавено отколку мирно, со крик на очај за еден тежок одраз на револт во мене кон неправдите на поставените норми во општеството.

И сè така навлегувајќи во едно ново време кога ја оставам назад неправедната историја на жената, кога ја оставам традицијата и семејството, се судирам со нова неостварена желба да спасам некого од современата девијација, најголемата болест на овој и минатиот век, да се борам повторно но не за мене и мојот род, туку за нашите деца.

Сакам сонот да ми стане реалност, извикувам и секое дете да го живее како бајка, како што и мојата книга започнува.

„Беше ова еднаш во една зима кога големи снегулки како лесни пердуви паѓаа од небото....,,

Можам да кажам дека и мојот живот некогаш беше како бајка, не постоела лоша маштеи ниту вештерки што нудеа забрането овошје. Коге бев дете немавме чуено за зависноста што ја коси како црна сенка денешнината, но сега се плашам мојата приказна да не западне во кошмарот кон нашите деца и тогаш решив да го истерам на начин на кого мислам дека најдобро умеам: со врисокот на двесте страни да ги предупредам младите да не запаѓаат во лажниот сон на смртта, туку да го живеат својот живот како вистинска приказна. Онака како што го живеевме ние. Ја создадов втората книга „Грешници-2, Модерна бајка” со надеж дека ќе успеам да им ја покажам на младите луѓе, на моите син и ќерка вистинската вредност, желбата за остварување на здрави навики кон човештвото. Пишував за стравотиите предизвикани од хероинот за да го остварам она што како мајка и жена го чувствував – мојот придонес во заедничката борба со моралното и здраво општество. И за тоа сонував. Зошто нем писател е писател што ги затвора очите пред она што го гледа. А што е остварување на сонот на оној што твори? Да напише за она за кое живее, можеби за љубов, можеби за својот народ, сопственото минато или, пак, сопствената неостварена желба. Во сите нив со еден дел од себеси. За тоа што упорно чека да му се случи. За што сонувал уште од млад. Или минатото што поминало, а авторот таинствено чека да се врати, кажувајќи му го тоа само на празниот лист хартија. Или има смелост да пишува, или нема. Или има смелост да го објави тоа, или нема. И ако го напише само за себеси, љубоморно чувајќи го во својата фиока, значи дека сонот како стварност е длабоко заклучен.

Мислам дека со моето трето дело што решив да го извадам пред јавноста што поскоро, ќе успеам да ја остварам мојата желба и да ги пронајдам, пред сè, во себе, а потоа во другите луѓе вистинските вредности на човештвото. Трагајќи по суштината на животот, низ мојот лик се оддалечував од реалноста за да допрам до имагинацијата на сонувањето во едно утро кога одеднаш се наоѓа во една самица. Збунет, како што сите ние некогаш сме се нашле збунети низ маглата на свеста се прашува, а низ него и јас, кои се вистинските вредност на човекот. Низ задоволувањето на основните потреби, чувството на глад и жед, но што со внатрешните пориви кои постојано нè збунуваат водејќи нè кон грешни соочувања со стварноста. Дали секој човек се запрашува колку често ги

повредувал оние околу себе, анализирајќи ги сопствените постапки. И кои се вистинските вредности на човекот. Неговиот успех, гордоста, суетата, интровертноста со која се докажуваме пред самите себеси, или, пак, смислата на животот е толку едноставна, како утрото кое се буди и ни ја покажува својата совршеност. Совршеноста на новиот ден, повторно сон како стварност во моето творештво. Зошто многу пати се потсетувам со тој ракопис дека малите нешта знаат да ги израдуваат големите луѓе, а големите нешта се само изговор за докажување на човештвото низ историјата. И тука сакам да си дадам одговор на тоа што значи среќата за мене и за сите околу мене. Секој сонува за среќа, секој му се радува на успехот. Сонувањето за среќата е интересна желба која има различни димензии. Гладниот сонува за леб, жедниот за вода, болниот за здравје. Јас сонувам поинаку во мојата трета книга. Сонувам да ја сфатам едноставноста на животот, да ја откријам доблеста во себе низ ликот во мојата книга што одамна ја изгубил, како што многу од нас ја изгубиле. Затоа се прашувам дали среќата доаѓа тогаш кога ја замислуваш, или тогаш кога не ја очекуваш... или просто кога ќе бидеш подготвен да ја согледаш.

Осаменоста на луѓето ја поттикнува збунетоста пред предизвиците на сегашноста. Тоа носи запаѓање од една во друга грешка, со што некогаш намерно, некогаш случајно се повредуваат најблиските. Дали човекот ја носи доблеста во себеси да ја признае сопствената вина, да го пронајде во себе човечкото, издигнувајќи се над маните. Тогаш мојата желба се соочува со пронаоѓањето на таа доблест во себеси, но дали ќе успеам. И се плашам да признаам дека тоа тешко ми оди. Тој мој сон да ја остварам желбата на покажување, како што и мојот лик запаѓа во човечкиот антагонизам, на која страна е доброто, на која лошото. Самицата во ликот, како што е и насловот на мојата книга, се определува за пронаоѓањето на сопственото битие, човечки безгрешно, вела човечки затоа што безгрешни не постојат на овој свет, но најважната одлука е да се спротивставиш на предизвиците кои ја одведуваат душата кон оддалечување од самиот себеси и одвојување од најблиските. Затоа на крајот можам со сигурност да кажам дека ниеден автор воопшто не треба да се запраша дали имал некој сон или желба што преминале или не преминале во реалност, а уште помалку не постои дилема за имагинарен сон – желба, затоа што секое творештво претставува сопствена имагинација која не е само обид да се оствари. Таа сигурно се остварува. Нема дело во кое авторот не внесува еден макар и најмал дел од себеси, од своите надежи, очекувања, копнежи. Можеби во една реченица, можеби како синтеза од карактеристики во еден лик, или, пак, случка која најсилно ја доживува додека ја пишува, но секој текст е проткаен со неговиот сон. Кога ќе падне првата буква на празниот лист хартија, започнува да се сонува сонот. Кога ќе се оствари првата реченица, продолжува светот на имагинацијата, и како ткаење на разбојот нишка по нишка во колорит од бои се ткае желбата на остварување на најдлабоките чувства на авторот. И додека читателот ја чита, го сонува неговиот сон, исто како што авторот го сонува сонот на читателот додека ја пишува.

Затоа би го завршила текстот со мислата:

„Сонувањето на авторот е имагинацијата која тој ја предава на читателот, со вечна анимација на ликовите и само тогаш неговиот сон – желба никогаш не изумира, не се распрснува, исчезнувајќи после првото будење во утрото....“

SANJA MUCKAJEVA VIDANOVSKA

I DREAMT ABOUT PROTECTION AGAINST THE DRUG ADDICTION

My life once was really a fairy tale, for me there were neither bad mothers in law nor witches who offered forbidden fruit. When I was a child I didn't know about the dependence that mows the present as a black shadow. Now, being afraid that my story could cause our children fall into this nightmare instead of making them aware of it, I decided to drive it out in the best way I can: with a scream on two hundred sides to warn the youth not to fall into the false dream of death, but live their life as a true story same as the adults do. I created my second

book "Sinners 2, A Modern Fairy Tale" in hope that I can succeed in presenting to the young people, my son and my daughter the true value in life. I wrote about the horrors caused by the heroin in order to realize what I myself felt as a woman and mother – my contribution to the battle of society in the protection against drug addiction. I dreamt about this, too. Mute writer is the writer who doesn't want to talk about what he sees. And what is the realization of the dream of the one who is creating if not writing about his life, his love, his nation, his past, or his unfulfilled wish, while waiting to happen what he dreamt of in his youth. Maybe it is the past that passed for which the author is waiting to return, telling it only to the empty white pages. Either he is courageous enough to write, or not. Either he is courageous to publish it, or not. If he writes something and keeps it jealously in his drawer, it means that the dream as a reality is locked deep inside.

Д-р ГОРГИЈА НАЈДОВСКИ

СОНОТ КАКО ТВОРЕЧКА ПРОВОКАЦИЈА

Прославиениот француски композитор Жорж Бизе во своите автобиографски белешки за неговите диригенти вели: ”Не чепкајте ги моите ноти, туку само слушајте ја нивната функција во композицијата... Сонувам и знам да сонувам. Не чепкајте ми ги и утрата кои се будат во мене”. Така Бизе го гледаше сопствениот порив до степен кон неговата возвишена цел, расправајќи се со своите диригенти во поставувањето на „Ловци на бисери” и „Кармен”, посебно. Тоа беше неговата интимна исповед за творечкиот сон од која не отстапуваше по цена и да не бидат поставени на репертоарот.

Мојата прва средба со писател, што се вели во живо, беше загледувањето во Ангелко Крстиќ, автор на романот „Трајан”. Тој респективен однос кон писателот, како тогашен петтоодделенец, го исполнуваше моето љубопитство со задоволство што гледам писател: мустаќест, црномурест, со густе веѓи и вообичаениот каскет на главата. Па дури и кафето смуртено си го пиеше во кафеаната-чинар, под неговата крошна во Охрид.

Денес, на оваа возраст, тоа сознание се вградило во мојата свест за сонот и писателот. И тешко се ослободувам од тој впечаток, кој ми се чини постојано ме обзема и ми ја враќа сликата за него. Кон тоа ќе го додадам и подоцнежниот напор на Коле Чашуле кога го убедувал писателот да дозволи неговиот роман да се преведе на македонски јазик. Без разлика на неговите политички убедувања за годините кога го пишувал, Крстиќ си останал доследен на истите убедувања. За таа упоритост, веродостојност, си имал свој сон во кој настанале историските предрасуди.

Неколку години подоцна, по моето побитолчанување, се најдов во групата млади писатели при клубот „Стале Попов”, под закрилата на Работничкиот универзитет во Битола, од чии редови се афирмираа мнозина, денес респективни имиња во македонската литература. Сонот кој почна да се дефинира токму низ овој клуб, ни ја гаеше надежта за нешто повеличенствено кај секого поединечно. Инаку, која е целта за нивното здружување? Сè друго е индивидуална работа во изодувањето на сопствениот пат, кој бездруго, бара многу поширок ангажман во градењето на креативна личност: едукација, истражување и понирање во тајните на зборот и мислата како нескротливи, провокативни и целисходни пориви во изразувањето на содржините, кои се посочуваат пред јавноста: песна, расказ, роман, критика итн, па сè до професионалниот однос во својство на писател.

Ако сонот е своевидна провокација, сè друго е континуирана едукација! Оттука, мислам, дека историјата на македонскиот народ, во сите нејзини фази и периоди на настанувањето, како да се трансформираше и во мојата вокација од која тешко се ослободувам и, не дај боже, да се ослободам.

Мислам дека постапно почнав и да се “вообразувам”, некои нејзини делови да ги реконструирам од аголот на моето гледање, со покритички однос и, се надевам, со нужна дистанца да ги елеминирам моите субјективистички оценки.

Дистанцата тие да се реконструираат низ одредени жанровски видувања, без притоа да се робува на идеолошките предрасуди, давајќи им ја смислата на националната доблест, ја ослободува енергијата, како за самите настани така и за личностите во нив. Токму тој мотив тера и на продлабочени истажувања без да се отстапи од патот кон крајната цел и ја носат основната порака како национална доблест.

Сега и конкретно, од мој аспект и искуство:

Во 1974 година излезе од печат мојот роман „Дејан“ (Наша книга, Скопје) за охридскиот војвода Дејан кој го мотивира селското востание (март 1903), непосредно пред Илинденското востание, познато и како Рбинска битка. Истата година, неколку месеци подоцна, излезе монографијата „Дејан војвода“ од д-р Стојан Ристески, исто од Охрид, а само нецела година потоа беше прикажан и филмот „Најдолгиот пат“ по сценарио на Петре М. Андреевски во режија на Бранко Гапо. Каква коинциденција! Тројца автори, секој од свој аспект, се најдовме во исто време и на иста тематска основа и обврска да се афимира едно значајно собитие кое остави траги во свеста на месното население, придобивајќи и митски вредности, особено низ фолклорната традиција преку песната „Гори балкан“ (планина).

Оваа коинциденција ја гледам како еден вид „историска“ прозивка тројцата автори да застанат над иста отворена страница од македонската историја како основна појдовна лектира за научното, белетристичкото и филмското реконструирање на еден ист период со нивните личности што поверодостојно да ги доближат собитијата низ трите жанрови на изразување. Во еден разговор на оваа тема со Петре М. Андреевски дури ми рече: „Историјата нема меѓи, ама, сепак, си ги бара своите меѓници!“ Тој дури подоцна од таа средба го прочита мојот роман, се надевам и на монографијата за која му укажав.

Во моето творештво кое опфаќа повеќе жанрови, сепак, како да претежнуваат темите со историска подлога како што се „Сказна за бронзеното срце“, „Црвената песна на славејот“ романизирана биографија за пролетерскиот поет Коста Абраш, „Националната улица“, роман за социјалистичката изградба и судирите во ЦК СКМ лоцирани на „Илинденска“ како национална улица, „Де-

фтерски белешки од Дебарца“, поточно за запоставениот рурален дел на Македонија до негово разнебитување, но и романот „Љубовта на заточениците“ кои беа осудени токму во битолската катил-апсана.

Во текот на работата над овие наслови не сум се поведувал според одредени раскажувачки модели на значајни писатели, туку само на автентичното извориште кое ја побудувало мојата совест. Оттука, раскажувачката постапка мора да има конкретни авторски особености кои делата ќе ги чинат поприфатливи за поширокиот аудиториум на читатели, но и на историски едуцираните.

И покрај тоа авторот никогаш не може да рече за себе дека го отсонува сопствениот сон, туку само го надградил со други визии за кои смета дека се содржини на т.н. глобален сон како амбиција, цел..., се разбира, ако за тоа се има сопствена појдовна подлога, и едукативна и национална определба.

Мотивот на творечкото сонување, да се застане на постаментот во својство на писател, е како прво проодување. Колку првиот чекор е значаен, толку и патувањето е подалечно и понеизвесно сè дури авторот, еден ден, сам зад себе не се обрне кон патот што го изодел, препознавајќи ги сопствените стапалки кои ги оставил по него. И, кога ќе се препознае ќе може да рече дека не чекорел напрасно. Препознавањето, сигурно ќе биде во делата кои ги оставил зад себе, и со својот квантитет и со својот квалитет. Колку тој сон и амбиција се исполнети е ”обврска” на други проследувачи кои ќе го дефинираат како содржина со одредена уметничка вредност вградена во националното милје.

Според тоа, мислам, Блаже Конески направи своевидно навраќање кон творештвото на браќата Миладиновци, во т.н. второ читање, што подразбира со одредена историска дистанца. Следејќи го неговиот пример, веќе имаме и други најави на ”втори”, ”трето” и т.н. читања што ќе значат и меѓугенерациска дистанца ослободена од одредени, моментни, субјективизми зад кои стојат и други интереси. Во тоа е разликата меѓу првото, второто, третото... читање, што би се рекло - преоценување.

Допрва и македонската литература како да ги чека своите покритички читатели, со нивниот сон во кој самите ќе се осмислуваат во креативни личности.

D-R GORGIJA NAJDOVSKI

THE DREAM AS A CREATIVE PROVOCATION

The famous French composer Zorž Bizet in his autobiographic notes about his conductors said: “Do not touch my notes, but listen to their function in the composition... I dream and I know how to dream. Do not touch the mornings that awaken in myself”. Thus Bizet followed his inner urge to the height of his exalted aim while disputing with his conductors when presenting his “Hunters of pearls” and especially, “Carmen”. It was his intimate confession about his creative dream from which he had never been retreating even under the price of his operas to be excluded from the repertoire.

Today, as grown up to this age, the above knowledge about the author and his dream has been engraved in my conscience and I could hardly free myself from the impression which always overwhelms me and brings back to me the image of Angelko Krstić, author of the novel “Trajan”. Also, I will add the effort of Kole Casule when he tried to persuade the author to give permission for his work to be translated into Macedonian language. In spite of his political convictions in the years he was writing, Krstić remained faithful to the same convictions. In his determination, credibility, he had his dream of how the historic prejudices appeared.

КИРЕ НЕДЕЛКОВСКИ

СОНУВАЊЕ И СО ОТВОРЕНИ ОЧИ

1. (вовед)

Секој автор си има сопствени соништа. За нив мечтае и се обидува да ги оствари. Соништата се составен дел на секој творец. Тие го движат напред до некоја граница која сака да ја премине или до некоја цел која сака да ја оствари. Така било и порано така е и сега, ако сака авторот да ја фати и иднината или сонот да се живее со зборови во иднината. Кога ја погледнав темава веднаш се сетив на две песни : едната е „ Сон сонила Орданица” (“о позната народна песна), а другата е „Сонував ноќеска дека те немам” (“о позната рок-балада). Но, се сетив и на некои мои соништа и песни директно поврзани со соништата кои ги сонував будно или во вистински сон.

2. Сопствени соништа

Моите соништа си имаат некоја своја енергија и сила која излегува од начинот на размислување. Свесно или потсвесно соништата си имаат моќ која ме освојувала и ме исполнувала. Во зависност од таа невидлива моќ настанале необични песни, стихови кои немаат крај, ами продолжуваат од книга во книга. Директно поврзана со соништата е мојата стихозбирка „Судбини и соништа” издадена во „Макавеј” “о во 2004 година. Во таа стихозбирка присутни се моите соништа за денешницата и иднината и за соништата на мојот народ. Јас ги следам можностите и желбите на сопствениот народ. Јас сум дете на својот народ и го познавам добро, оти излегов од оваа средина која ја носам секаде со себе буден или во соништата. Чудотворен е мојот сон и на мојот народ кој немал многу можности

да се радува и да шета слободно. Затоа тој во соништата патувал и до крајните граници кога разговара и со Господ за некои свои проблеми. Имагинарниот свет кој се создава и живее во потсвеста и во јавето, нашиот човек и авторот го

пренесува постојано понатаму. А понатаму е да се зачува таа магична енергија на животот и живењето. Да се зачува свежината. Еве какви интересни размисли ми се наметнале во песната „Соништа“. Енергија“о

Во нив влегуваш
Кога сакаш
И одиш
Каде што посакуваш.
Цел живот
Те носат
Далеку
Таму
Каде што не можеш
Да стигнеш
И каде што немаш време
Да допреш
Нешто.
Ги живееш
Со отворени очи
И секогаш
Доаѓаат
Нови
И поубави
Неможни.
Затоа ти се
Предизвик
И
Те менуваат
Со чудна енергија.

Значи, соништата немаат крај. Постојано доаѓаат нови, поубави и таа граница постојано се поместува понатаму и подалеку. Годишите и животното искуство си го прават своето. Соништата треба да знаеш да ги сонуваш, треба да ги упатуваш кон вистинската цел на сонот.

3 . (Завршен дел)

Секогаш се појавувале и арогантни соништа, неможни

и смешни. Јас секогаш се смеам кога ќе се сетам на мојата песна „Нобелова награда“ “о која нормално не е објавена. Почнува:

” Простете
Само сонував”
Сладок сон од зборови...

Соништата немаат крај, тие се нашата судбина. Да се сонува Нешто ото лошо е кога ќе остане само Ништо. Но, јас сонувам постојано, сонувам и со отворени очи, а тоа е многу важно за еден автор.

Моите соништа за мене се како некакви чуда кои скитаат низ времето и низ лексиката. Соништата си бараат свое место во сегашноста и во иднината. Мојата песна „Пес-скитник” го одредува духот на моите соништа.

Значи, моите соништа немаат спокој... а тоа е добро за мене како автор. Ја цитирам мојата омилена песна:

Пес-скитник

Ти шета по лексиката
Од мислите ти гризе
Парче сон, делче спокој ...
Во очите те гледа
Те следи, те цеди
Те прашува:
„Дали сме ние браќа
Што постојано по друмови
Скитаме со својот народ?!”

Такви се моите соништа и јас си ги сакам.
Со нив ми е поубав животот.

Завршниот дел нека биде со неколку размисли за имагинарниот свет на секој автор. Тој свет секој ден и секоја ноќ се надополнува и станува побогат со нови идеи. Некои од нив ќе се запишат, а некои ќе се заборават за кратко време. Имагинарниот свет е како некаков лов на лексика, како невидлив запис на нови идеи. Допрени во сон тие треба да се запишат за да не се заборават. За таков творечки сон и лов, често пишував и во мојата последна стихозбирка „Чест” издадена во „Дијалог” во 2008 год. Таму би ги издвоил песните „Лесна помисла”, „Следното” и „Лов на лексика”. Во запишаната лесна помисла, бргу се доаѓа до конечниот резултат - да се создаде песна за еден миг кој останува забележан:

ЛЕСНА ПОМИСЛА

Лебед
Ми слета
На јазикот
Сака
Нешто
Убаво
Да ми каже.
Ми ја отвора
Устата
Ме храни
Со зборови
Со соништа
И ме шета
Таму
Каде што не сум бил.
И
Враќање нема ...

Зборовите , идеите и соништата се собираат, а оние што остануваат се како света вода за авторот. Света вода која лекува и која ќе трае низ годините.

„Слегува
Во
Испружените дланки -
Божја
Сила
Да
Лекува
Тоа што не можат
Другите.”
(Света вода од зборови)

Авторот треба да ја почувствува силата на соништата и подготвено да ги дочека. Испружената дланка треба да ја запише понудената сила од Бога.

Тој лек кој го немаат сите луѓе лекува и обновува духовно. Такви идеи треба да има секој автор за лесно да минува низ времето и преку времето.

KIRE NEDELKOVSKI

DREAMING WITH OPEN EYES, TOO

My dreams have certain energy and strength that comes out of my way of thinking. Consciously or subconsciously the dreams had power that was continuously conquering me and making me self- satisfied. From this invisible power many unusual poems and verses appeared and continue to appear in one book and another. I could mention my collection of poems “Destinies and dreams” published in 2004. In it many of my dreams about the everyday life and the future are present as well the dreams of my people. I am following the abilities and wishes of my people. I am a child of my nation and I know its people well, because I grew up in this country which I carry with me wherever I go in reality or in my dreams. Miraculous are the dreams of my people who has never had a chance to be joyous. That is why in my dreams I travel to foreign lands and I talk to God about my problems. This keeps me always fresh filled with energy. I sang the following verses in my poem “Dreams. Energy”:

In dreams you enter
whenever you want
you go
wherever you wanted
all your life.
They carry you
far
in places
you can not travel
where there is no time
to reach
Something.
You live them
with open eyes
and they always
come
new
and
more beautiful –
although impossible.
That’s why they are
challenge
and
they are changing you
with magical power.

ХРИСТО ПЕТРЕСКИ

СОНОТ КАКО (НЕ)ОСТВАРЕНА ЖЕЛБА И ИНСПИРАЦИЈА

Има една детска песничка од една телевизиска детска серија која често ми доаѓа да ја потпевнувам, особено наутро кога не сум доволно наспан, или кога рано в зори брзам на работа. Тоа е прашалниот рефрен и истовремено брз одговор: На светот најслатко што е? - Сонот малечко мое!

Да, токму така.

Сонуваме - патуваме!

Уште од малечки нозе сонуваме да станеме пилоти, фудбалерти, пејачи, професори..., но и новинари, писатели...

Како многу малечко дете најпрвин мечтаев и копнеев да станам овчар, а потоа келнер. Првото, зашто сонував да бидам со стадо овци (задолжително со најмалку едно, но и повеќе кучиња) во планината, покрај извори и поточиња, со торба со сирење и леб, но и со кавал, сред природата од утро од мрак. А, второто, да имам ретка можност и привилегија да им ги исполнувам на луѓето желбите, односно да им велама повелете и да им го принесувам она што тие го посакуваат (ќе го нарачаат) и да бидат задоволни.

Откако јавно, што значеше гласно, ги соопштив овие две мои желби, и тоа не истовремено, зашто по првата многу подоцна следуваше и втората, се секавам дека бев исмеан и прекорен со зборовите: Каков овчар, каков келнер, ти си одличен ученик и ќе бидеш претседател на Општината! Посакувањата и претерувањата (на другите) одеа дотаму што ни велеа мене и на брат ми дека и двајцата ќе бидеме претседатели на Општини и тоа (за да не се скараме и да

не чекаме на ред), едниот на едната, а другиот на другата Општина (се мисли на Крушево и Демир Хисар). Јас имав скромна, иако дури и сојузна политичка кариера, но брат ми навистина имаше висока политичка државна и меѓународна кариера.

Но, сонот си е сон.

Ќе се оствари доколку желбата е навистина голема, но и подготвеноста да се следи сонот.

А, јас сега со гордост веќе можам да кажам дека ми се

оствари животниот сон да станам писател и издавач. Се сеќавам дека таа желба ја имав кога го завршував основното образование и дека додека си играв во нашиот селски двор постојано си повторував во себеси дека сакам да пишувам и да објавам книги како Ванчо Николески, Видое Подгорец, Борис Бопјациски, Ацо Шопов, Симон Дракул, Хенрик Сенкјевич...

Животот сакаше со некои од овие писатели и лично да се запознаам, но и да бидам многу близок, а денес некои од овие значајни имиња ги красат наградите кои ги имам добиено за своето творештво.

Но, соништа има толку многу, колку што има и ѕвезди, па тешко дека сите можат и да се остварат. Така, на пример, додека бев ученик во основно училиште, наставникот по математика и физика велеше дека сигурно ќе станам научник како Никола Тесла, наставничката по македонски дека сигурно ќе станам писател, а наставникот по француски дека ќе станам полиглот. Но, јас не станав ниту научник, ниту полиглот. Очигледно, станав она што ми беше најлесно и што беше дури посилено и од моите најсилни копнежи, желби, мечти...

Но, без сон нема ни творештво. Кога ќе ви се прекине сонот вие ги помните само последните секвенци од сонот, а кога сонувате со отворени очи - тогаш и сонувате и чекорите истовремено.

Еден од моите постојани соништа е како да напишам добра хаику песна, но и добар краток расказ. Дури се обидов да пишувам хаику на свој начин, а краткиот расказ го дефинирав како спот проза. А, мојот сè уште неостварен сон се вика роман и тоа за возрасни. Роман во форма на дневник наменет за помладите читатели веќе објавив и тоа беше мојот прв посериозен тренинг на тој план, а за другото очигледно сè уште немам ниту време ниту сили... Но, соништата не би биле соништа, доколку еден ден навистина и не се остварат.

А, што се однесува до имагинарните соништа, тие се стожерот, јадрото и основната придвижувачка сила на целото творештво. И во мојата поезија и проза, но и критиката и есејот, има многу остварени и неостварени соништа. Некои од нив се децидно и изрично соопштени, а некое се само навестени или спомнати меѓу редови, но во секој случај, без соништа и сонување нема ни збор, ни ред творештво. Затоа, убава е и инспиративна оваа годинашна тема за средба и разговор, но кој од нас ги знае и ги помни сите свои соништа, а и дали и понатаму тие ќе ја имаат својата функција и значење доколку бидат јавно и на хартија соопштени!?

HRISTO PETRESKI

THE DREAM AS AN (UN) REALIZED WISH AND INSPIRATION

There are as many dreams as there are stars in the sky, so it is very difficult to have them realized. When I attended primary school, the teacher in Maths and Physics said that for sure I would become a scientist as Nikola Tesla". The teacher in Macedonian language said that I would become a writer, and the teacher in French said that I will be a polyglot. I didn't become a scientist, nor a polyglot. Evidently, I became that what was the easiest for me, that what was stronger than my strongest longings, desires and dreams... But, without the dream there is no literary work. When the dream is interrupted we remember only the last sequences, and when dreaming with open eyes – then we dream and walk at the same time.

One of my persistent dreams is how to write a good haiku song, and a good short story in prose. I even tried to write haiku in my own way and the short story which I defined as spot prose. My still unrealized dream is a novel for adults. I've already published a novel in a form of a diary for the young generation as a serious pre-training, but for the former I still have neither time, nor strength... But the dreams wouldn't be dreams unless one day they are realized.

ВАНЧО ПОЛАЗАРЕВСКИ

ПИШУВАЈЌИ СОНУВАМ СО ДЕЦАТА ЗАЕДНО ЗА ДЕТЕТО ВО МЕНЕ

Кога ја прочитав темата на нашата најнова средба не можев а да не помислам на Луис Хорхе Борхес, славниот аргентински писател и неговата песна Осамнување. Во неколку стиха Борхес го искажува својот страв од претпоставката (базирана врз филозофијата на Шопенхауер и Беркли) дека светот на севкупната човекова дејност, дејност на разумот, е сон на душата без темел, цел или обем.

И потоа следејќи ја таа мисла тој пее:

А ако стварите немаат стварност
и ако овој пренаселен Буенос Аирес
не ништо друго освен сон
што го создаваат душите со заедничка чаролија,
тогаш постои миг
кога неговото суштетство е особено во опасност,
а тоа е треперливиот миг на зората,
кога се ретки оние кои светот го сонуваат
а само некои нокни бдејќи
ја чуваат пепелавата и одвај оцртана
слика на улицата
која после ќе ја дополнат со други.
Час кога упорниот сон на животот
се заканува да се сломи,
час кога на Бог би му било лесно
сосема да го уништи своето дело!

Овие размислувања за сонот му ги оставам на поучени од мене да ги продлабочуваат и да изнаоѓаат размисли што другите со задоволство ќе ги читаат.

Го спомнав Борхес поради неговата љубов кон фантастичното во книжевноста. А тоа е многу блиско со пишувањето за деца. За вовед во моите размисли за сонот и моето творештво овде, меѓу овие редови ќе поместам еден мој мал расказ за деца:

НЕСРЕЌНО ВЉУБЕНИТЕ КРОКОДОКОДИЛИ

Несреќно вљубениот крокодокодил сирна со главата над водата од реката Си Бил Нил и нервозно шмркнувајќи со полузатннатата ноздра рече:

- Мојата крокодокодилска несреќа е голема, Си Бил Нил е голема река, светот е голем...а јас сум мал, и несреќно вљубен.

Таткото на несреќно вљубениот крокодокодил, исто така, несреќно вљубен крокодокодил, којшто иако бил оженет, со семејство, и со многу нервози во животот, сакал да го утешува својот син, но не знаел како. Затоа само издивнал и отпливал понатаму чудно плескајќи ја водата со опашот.

Мајката, исто така, несреќно вљубена крокодокодилка, не можеше да му помогне на својот син затоа што таа беше лоша мајка, од оние мајки кои немаат време ниту за себеси, а не, пак, за некакви крокодокодилчиња пубертетлии, кои, згора на тоа, се и несреќно вљубени, па и уште згора на згората се и нејзини деца. Таа обично во такви ситуации не правеше ништо. Па затоа, си помисли таа, зошто овојпат би направила нешто кога тоа нешто ќе биди ништо.

Така.

Комшијата на нашиот несреќно вљубен крокодокодил, исто така, еден ужасно несреќно вљубен комшија-крокодокодил, беше со добра душа и здрав желудник. Не беше ќелав, затоа што тоа е тешко да му се случи на еден нормален крокодокодил, не беше ниту пак ревматичен, или, пак, не дај боже, да страдеше од несоница, или од хронично негледање телевизија или слабо уживање во јадење торти... единственото нешто што го измачуваше беше

тоа пусто, пусто да би пусто останало, несреќно вљубување. И затоа и тој беше прилично неупотреблив, во смисла на давање прва помош на несреќно вљубени крокодокодили.

За да не ги набројваме сите други крокодокодили од таа река ќе ви признаеме дека сите тие, во рекатата Си Бил Нил беа од необичната сорта на несреќно вљубени крокодокодили.

Ете така, таква си била реката, таква си била водата, такво си било местото и нормално такви си биле и крокодокодилите.

Несреќно вљубени.

И што може сега тука да се направи? Што?!

Конгрес?! Семинар?! Меѓународна помош?! Рок-концерт?!
Советувалиште за несреќно вљубени крокодокодили?!
Заокружете го, според вас, точното решение и испратете го насекаде.

Со години наназад пишувам текстови за деца. Обично вакви, како овој со крокодилот. Затоа сметам дека е неопходно да се споменат неколку работи поврзани со детскиот свет, или детето како читач. Детето како читач е едно од најблагодарните нешта за секој автор. Токму затоа врвни автори не успеале да не одолеат на желбата да напишат и некоја (впрочем, одлична) книга за најмалите. Детето, тој голем човек на иднината, секогаш ми приредувало изненадувања. Бидејќи сум имал многубројни контакти со таа публика, можев да се уверам дека на тој човек на иднината многу лесно можеш да му пријдеш со своето дело, но дали тој ќе те прифати како интересна случка од своето секојдневие, дали ќе ти дозволи да дејствуваш врз неговата свест, тоа е големо прашање. Во тие обиди, сметајќи го детето како мошне искрен, објективен восприемач на т.н. уметнички дела, како песната или прозата, честопати сум бил многу амбивалентен. Понекогаш под тежок товар на скепсата дека сè е залудно, дека тоа се личности кои се далеку пред нас, живеат за еден ден можеби да работат на Нептун или во друга галаксија, а ние им пишуваме за глупчето што многу итро сака да стигне до парче сирење. Но, еднипати било обратно, доживував вистинска експлозија на одушевување кога ќе забележав колку радосно тие прифаќаат песна или проза која успева да комуницира со нивната богата, авантуристички настроена, отворена и љубопитна природа. Тогаш си велев, да, тоа е тоа.

И сега стигнувам до сонувањето, до таа измената состојба на свеста, која има многу, многу сличности со пишувањето. Особено за децата. Тоа пишување, барем кај мене, содржи многу елементи на фантастичното, а што е сонот ако не фантазмагорија која си има некои свои длабокопотсвесни законитости за кои се задолжени психоаналитичарите или некои други стручњаци од таа област. Моето пишување за деца, всушност, е заедничко сонување со нив. Откривање на свет-сон кој ќе им биде по мерка: погоден, забавен привлечен. Затоа во тоа пишување речиси редовно провејуа поголема количина хумор, кој како форма е привлечен за детската популација, а мене, исто така, ми е неопходен за ”приказната”, без оглед дали е тоа проза или песна, да добие извесна лефтерност, атрактивност и привлечност за читање. Потоа следува другата фаза. Сметам дека така навлечениот читател ќе загази “подлабоко” во читањето, ќе биде освоен, придобиен... накусо ќе сака да чита, што е голема, ако не и најважна придобивка на секој писател. Најважна во смисла дека секоја книга треба да создава нови читатели, оние верни, доследни и искрени проследувачи на напишаното, нови фантазери, нови сонувачи. Кога тој дете-читател почне да ти верува, доволно е и само да посака да патува со тебе по авантурите на твојата фантазија, ти веќе имаш голема можност, голема шанса што не треба да ја

испуштиш да дејствуваш врз него. Како? Ако си интересен, автентичен твоите ликови и приказни самите ќе велат Ох,, колку е забавно преубаво да се биде креативен, да се има фантазија во разни бои, да се патува и таму каде што никој не патувал, односно патувајќи да се создава пат за земјата Далекуодовделија... итн. Да го убедиш преку својата креација и тој да продолжи да мечтае, за на овој (прилично неудобен) свет да му се дадат/даваат нови димензии, денес измислени, но можеби веќе утре стварност. Затоа што, да не забораваме, светот го менувале фантазерите, утопистите сите оние што верувале во невозможното. Затоа кога пишувам, на пример, за постоењето на две риби и две нериви, јас сонувам/верувам за тоа дека некој од читателите на таа мала приказна еден ден ќе открие суштества кои се многу блиску до тие мои/негови нериви. Доволно е тој читајќи да поверува, да промисли колку тие можности за откривање, за пресоздавање на светот околу нас, можностите за негов личен креативен придонес кон уметноста се големи. Дека со писателите чии книги ги читаат ниту почнало, ниту завршува нешто огромно, величествено како што е тоа уметничкото гледање на светот околу нас.

Мене тоа ме возбудува, да го видам тоа во младиот читател, и да го видам во нивните очи оној Ванчо-дете кој со толкав жар и љубопитство гледал во своите први книги, кои на моето детство му давале посебен тек.

Оттаму сонувањето, не само во пишувањето, туку и во која и да било друга креација е само-по-себе неопходно неизбежно, едноставно таквото сонување е жива стварност!

VANCO POLAZAREVSKI

WHILE WRITING I AM DREAMING TOGETHER WITH THE CHILDREN ABOUT THE CHILD IN MY SELF

When I read the topic of our recent Meeting I couldn't escape thinking on Luis Horhe Borhes, the famous Argentinean writer and his song "The dawning". In several verses Borhes shows his fear from the supposition (based on the philosophy of Schopenhauer

And Barclay) that the world of all the human activity, the activity of reason, is a dream of the soul without foundation and aim. Following such thought he sings:

If the things have existence
and if this over-inhabited Buenos Aires
is nothing else but a dream
which the souls created with a common magic,
a moment comes
when one's being is in danger,
it is the moment of dawning,
when the rare ones are dreaming the world
and when only those who sit up all night
and keep the ashen and scarcely drawn
image of the street
in a twinkle of the eye
will be crowded with others.
The moment when the persistent dream of life
threatens to be crashed,
the moment when it is easy for God
completely to destroy (annihilate) his work!

ЃОРЃИ ПРЧКОВ

СУМ СОНУВАЛ ЈАВЕ И ТРЕЗЕН

Ако некогаш, со изострен слух сум се вчудоневидувал на исказите на оние кои страдале од несоница и паралелно ги жалев нивните ноќи исполнети со беззвучна тишина, денес се фатив во сопствените убедувања дека нивниот проблем е далеку помал од оној кој се појави во мојата глава, всушност, во моето литературно творештво, во миговите кога зад очните капаци ќе почнеш да се случува нешто чудно. Сакав да сонувам и преферирав тоа да бидат соништа од невообичаена природа, исполнети со колоритни пејзажи или интензитети со еднакво влијание врз адреналинот како преполн шприц со опојна смеса. Но, животот носи и несакани допири, кои не се срамот да боцкаат толку силно што спиењето ми го направија вистинска мора. Со поставувањето на главата врз перницата оставив место на неа и за стравот кој ми беше чест придружник во светот на семојното, со цел барем да се помирам со него кога не можам да го совладам. Кога би можел да бидам искрен со себе, не ми пречеше толку неговото влијание во текот на сонувањето, кое некогаш знаеше да биде пријатно и стимулирачки за моето его, впрочем, како и за моето творештво. Но, периодот на време помеѓу будењето и моментот на осознавање дека моето тело со сите негови видливи и просторни параметри, сепак, се наоѓа во секојдневниот универзум, беше поразувачки за мојата интелектуална посебност, која да се разбере, беше карактеристична по своите морални лимити. Со други зборови, сонот ќе ми ги понудеше имагинарните квалитети на постоење за кое само сум можел да претпоставам како функционира, додека мигот по штипнувањето подноца ќе се прашуваше на каде сум тргнал . . .

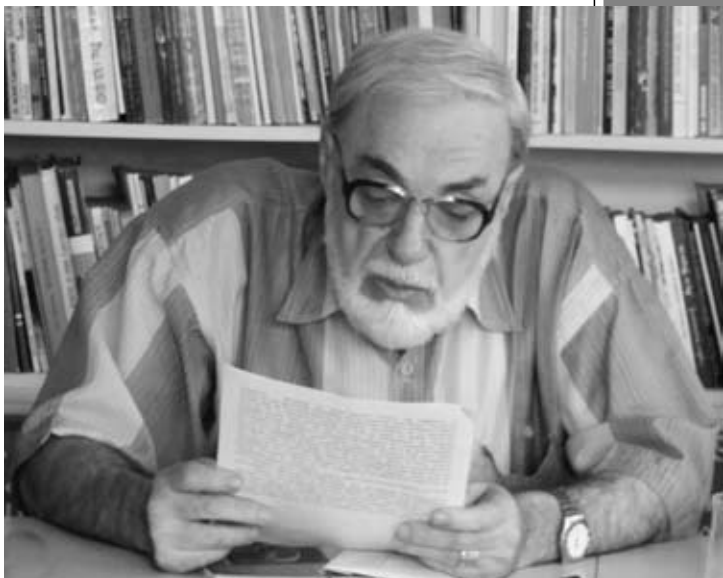

Сум излегол сонувач на разни соништа, повеќе неубави, помалку убави, арно ама не во постела. Ноќно време, кога е време за спиење во мека и удобна постела, во немирен сон потонат не, ами сум станал сонувач јаве, добар дел од ноќта, ама јаве, преку денот повеќе. Бидејќи таквите соништа ми беа мачни, ми товарила огромна тежина во душата, срцето, најмногу и најсилно во мислата, спокоен живот да живеам не ми даваа. Оптоварен како што сум бил, потреба имам да се растоварам, пред мене се испрчило прашањето каде и како?

По кусо размислување, всушност, тоа не ми беше и некое размислување, зашто секојдневно, и дење и ноќе, бидејќи средоточен на моето литературно творештво, пишувајќи ги сопствените дела, однадеж сфатив дека соништата што сум ги сонувал јаве, токму во моето творештво сум ги трупал, значи творештвото ми е исполнето од соништа од најразличен вид, ама јаве што сум

ги ”отсонувал”. Бидејќи, како што реков ме оптовариле, јас почнував да се растоварувам, всушност, растоварен, во душата, срцето, најмногу во мислата чист сум излегувал. Кога делото ќе сум го напишел, бидејќи делото бара да се препрочитува, да се преработува, јас препрочитувајќи го, соништата повторно ги сонував, ама повторно јаве и трезен, со чиста душа, здраво срце и за секого добра мисла. Одненадеж сум дошол до сознание дека соништата ти биле стварност, крупни парчиња од животот што секојдневно сум го живеел, ама сурово, неубаво, дури и грозно, значи во моето творештво, вакви ми се и соништата. Вака запишани ”сонови” ме растоваруваа, мир, спокојство во животот, да продолжам да си го живеам ми даваа, ама откако помеѓу корици, особено во тврд подврз ќе ги имав, стварноста ми беше в раце, сон повеќе немаше, сè јаве.

В рака, додека делото го држев, чудно, без разлика што беше доста обемно, не ми тежеше, бидејќи од соништата растоварен, делото ми беше лесно и за држење в раце, ама и за читање. Да проверам некоја грешка во печатењето да не направиле, делото како финален производ, којзнае по кој пат го препрочитував, си се насладував и повторно исто, моите соништа разработени, во уметничка форма, необично, ама уникатно, како новитет во македонската литература, предадени ми излегле како стварност, една голема, ама тешка, неубава невкусна вистина.

Сонот има само боја и случувања, па сигурен сум дека не можев, иако се обидував, да го почувствувам неговиот мирис. Совеќа во зората на будење ќе си има свои трансформации од чиста во сивкаста која има тенденција на потемнување со секој поглед во животот компариран со мојата умешност, да ги претставам сите негови валканости и понекогаш понекоја радосна случајност. Недореченото е толку силно што неговото битисување само по себе ќе бара начин да се осамостои и да се издигне дури и над личноста во која се создаде. Тоа е апсолутен доминатор во светот кој заеднички го делиме, но и надуенко и во сонот на кој му се заканува да го претвори во јаве кога ќе ја добие својата муровидна форма. Сонувам дека сум октопод кој во секоја рака, па дури и прсте, држам телефон на кој дела инструкции и без поговор очекувам да се извршат. Создавам војни таму каде имало глад, а креирам мир во раздвижено осило. Кога видов дека можам, се окуражив на говорница да докажувам дека црното е бело, но со потемна нијанса. Се хранам со луѓе кои ги изгубиле своите амбиции од моментот кога решија своите соништа да ми ги посветат мене. Регенерацијата на балонот до момент на експлодирање, во кој бев сум се претворил, нудеше надеж дека вечно ќе постојам. Дури и сирените се плашеа да се обидат да ме

заглушат со својата песна за да не ги претворам во ајкули. Размислувањата, нормално не ми беа лицемерни кога посакував земјата да се врати во својата првобитна форма со што во својата опустеност ќе ми оневозможеше да сретнам некого за кого би посакал да го згаснам. Будењето беше само една генетска оставштина од сонот кој никако не сакаше да ја прифати реалноста и да ѝ се покори на нејзината вообичаеност. Упорно ме туркаше по грбот за да станам и се погрижам за сите мои чекори барем додека ме совлада наредниот сон.

Зачуден, полн со изненадувања, колку да проверам, целото мое творештво сум почнал да го читам од почеток и во него соништа, соништа, желби, желби, во изобилство. . . . Тогаш, дури и в раце ќе ми притежеа, всушност, ми притежуваа соништата, не хартијата и мукавената корица. Од темите неубави, мачни и грозни, од ликовите `ргосани насекаде низ Битола што ги среќавав. Во душата, најмногу во мислата, којзнае по кој пат ми тежеа, дури и ми жежеа, ме печеа. Сметајќи дека ќе ми олеснат, читав друго дело, ама поголема тежина, пот ме облеваше, читав трето дело од моето творештво, тежина, жештина уште поголема, небаре ме потуриле со врела вода, ме попариле, или на ражен ме ставиле да ме печат, соништата посилни и подолги, ама стварни - вистински ми биле. Тогаш сметајќи дека соништата, што сум ги отсонувал јаве, желбите пушти што ми биле, треба да ги коригирам, почнував да пишувам ново дело. Тоа, пак, исполнето со стварност, со голема вистина, отсонувана на јаве додека низ улиците на Битола сум расметувал, додека со разни луѓе сум се среќавал, повеќето `ргосани ти биле, пакост, зулум ми правеле, е, токму со нив разговор, полемика околу животот сум водел. Тогаш си велеш: „Јас не сум способен да ги запишувам убавите соништа какви што се да ги предавам, значи стварно, вистината да ја предавам потреба имам, ама отсонувана не, ама од јаве, од живи луѓе да. Тогаш, Елена мајка му на Секуле, во стварноста ја напиша Историјата на вистината, всушност, Историјата на стварноста. Мене во душата ми олесна, зашто сонот, цел живот што ја измачуваше, Елена го прикажа како голема стварност. Радосен бев што беше достапна за секого, да чита, да препрочитува, всушност, за стварноста да учи, како од `ргосани луѓе да се варди. Дури и мене очите, заќоравени како што ми беа, широко ми ги отвори и јас `ргосаните ги разработив во следното мое дело, ама стварни, Елена како што ме научи. Оттогаш луѓето почнаа од нив да се вардат, ама дали се довардија јас не знам, за тоа стварноста ќе произлезе изразена во едно од следните мои дела.

- Мајко, зошто твојата книга, „Историја на вистината“ не ми ја даде порано, мајко зошто дури сега?

- Сине, со татко ти сакавме сам да дојдеш до стварноста, сакавме лага од стварност во секој момент да земеш и да одвојуваш, ама само сам, без ничија помош. Кога видовме дека сега имаш излезено способен, стварноста да ја согледаш, копиљината лагата вешто имале земено да ти ја подметнуваат, небаре излегла вистина, бидејќи млад често лагата како вистина имаше земено да ја прифаќаш, ама повеќе не, зашто соништата ти излегле јаве. . . !

Одев понатаму, на следното дело од моето творештво. Таму, пак, повторно истата слика, всушност, уште една, ама поголема стварност, небаре копија ми излегла, јајце на јајце. Таму сила демонстрирав, всушност ликовите демонстрираа, жестоки битки низ улиците низ Битола биеја, ама поттикнати од змијата и гулабот лоцирани на петнаесеттиот камен од Саат кулата што беа. А дека се стварни, вистински - неотсонувани, секој може да ги види, дури и

да ги помилува, а како целата работа на јаве, а не на сон не ќе ми беше, кога нашиот омилен писател Владимир Костов, своерачно, за задача си зеде да го пишува мојот роман, и тој неуморно, деноноќно пишуваше, ама не сонуваше, ами целата вистина на показ ја изложуваше, за ова сигурен сум, зашто за главен јунак мене во моето дело ставено ме имаше, ама и самиот најглавниот лик, носител на дејството во романот беше.

- Во право имаш излезоно!- зедов да му велама.- Ами сите книги ги испревртив, тетралогитата „Марширања“ за која имаше земено да ни зборуваш, никаде ја нема, случајно да не си ја заборавил горе, на Земјата?

- Ах, бре, Горѓи бре, како можев да ја заборавам. Да ти кажам една чудна работа излезоно што ми има, режимот поради тетралогитата, зеде и ме усмрти, а токму тетралогитата за малку ќе ми го спасеше животот, ама ете, не ми го спаси. . .

Одев уште понатаму. Згрозен од разни пороци, Верушка како што беше зафатена, од стварноста да побегнам не можев, зашто беше многу видлива, опиплива. Скоро в раце ја имав, ама многу тешка, ме подвиткала, за да се исправам, целата вистина, макроата што правеле со нашите убави девојки, да ви ја изложам, беспрекорно чисто и во подробности ви ја изложив, дури тогаш се исправив, ама многу радосен, зашто сонот како стварност сум го изнапишал, а дека стварност е, многу сведоци се јавиле, параф удриле. Задачата е успешно завршена. . .

Одненадеж, Верушка на Цигица, во прегратка ѝ отиде. Лицето ѝ имаше излезоно исплашено. Со рацете имаше земено главата да си ја заштитува, од силните удари да се заштитува, зашто силувачите безмилосни излезоно имаа, еден по друг се редеа и многу лошо имаа земено да ја маваат. Одненадеж во Верушка сили набујаа, кај газдата, макро излезоно што имаше отите. На Верушка зеде да ѝ се грози, и дојде да изблуде, ама се воздржа. Пред секого имаше земено да застанува и по една клоца да му удира, разлутена, силно имаше земено да вришти. . .

Пред мои очи, ама будни, олигарсите, народот ми го ограбуваа. Само од сонот што ќе излезев, да пишувам што ќе почнев, ”Не ти бил сон, ами јаве, стварност, чиста, кристална вистина” - си велев. Плачот на народот во ушите ми татнеше, јас предизвикан до крајни граници, мерки преземав, со зеа маусот работев, парите од жените на ограбувачите ги земав и до паричка, на ограбениот народ им ги враќав, ни повеќе, ни помалку, ами колку ограбен што беше. А, каков сон ќе беше, кога народот пред мене, со ограбените пари в раце се радуваше, значи она што го посакував, преку ноќ што го сонував, разбуден во стварноста, во голема вистина го преточував.

Понекогаш тешко ми беше да одвојам што е сон, а што јаве. По долго размислување осознав дека отсонуваното, всушност, ти било јаве, лагата вистина, невозможното возможно и обратно, без разлика што ми било само желба, ама за моја среќа не пушта, желбата стварна ти била.

Умот со зеа маусот, небаре со нож сум го пресекувал, а тоа да се направи, само во сон може, ама Патлата ме изучи и јас сонот го преточив во јаве, во голема стварност.

Патлата и мојата дарба имаше земено да ја цени, зашто како имав земено да ја обавувам работата знаеше. Патлата го имаше обземено среќа, задоволство што сум излегол дел од неговата служба, тој дури и сметаше витален дел, без

кој не ќе може службата да зема и да ја обавува, ограбените пари ќе си останат ограбени, а сето тоа по народот многу лошо излезено имаше. . . Патната чанта и дрвеното сандуче, од „јагуарот,, ги извадов и на Патлата му ги подадов. Кога зедоа да му тежат, ги отвори, ама зеде и очите ги отвори широко, со носот раз-мрда, со него му разиграа и мустачињата. Зеде да ми вели:

- Ти низ Битола, со зеа маусот, си зел да работаш, браво, Ѓорѓи браво. Патната чанта, сандучето полни ги зеде, полни ми ги врати, битолчани бргу обештетени ќе излезат. . .

Стварноста ми беше в раце, ми тежеше, ама да работам, коректно работата да си ја обавувам под принуда бев. Од таги и јадови на ангро се умираше, луѓето од `рѓосани што беа, секакви зулуми, пакости на народот му правеа и тие спасот во смртта го бараа, всушност, `рѓосаните ги испраќаа. Овој роман сум го отсонувал со широко отворени очи, зашто ортомите од едната страна јас, од другата Гургуро, `рѓосаните невини луѓе во Светонеделските гробишта што ни ги испратиле, на очиглед на маса народ, со Гургуро на мајката земја им ги предававме, и каков ти сон, сè стварност - лелеци, плачови, силни пискотници, небаре од Галичник до Река доаѓаа. . .

Многу силни плачови, пискотници, ревења имаа земено да го најавуваат мртвецот. . . Камбаната што имаше земено да ја удира Куциот, плачовите ја имаа надгласано.

- Ах, ах, ова има излезено некое дете!- изовка Гургуро.

Веројатно по силните плачови, пискотници, по ревењето, Гургуро знаеше. Од големото искуство што го имаше низ Светонеделските гробишта знаеше. . . Така и се покажа, сандукот само што го поставија над ортомата, а таа имаше излезено на ровкиот куп од земја, видов дете. . . Плачовите имаа излезено стравотни. . .

Суптилно и минуциозно успевав да ги дофатам и уметнички уверливо да ги предам битните психолошки црти на граѓанинот, изразени во стварна форма.

Должност на сите ни е да сведочиме за Светлината за да се осветли секој човек што доаѓа на светот. Но, посебна чест е промовирањето на искрата дека некаде постои место исполнето со стварност, како местото во кое сме се родиле. Стварно е и моето опстојување не само како географски поим или станбена локација, туку нешто макровозвишено и сонувачки во форма на стварност - заедно. Стварно е дека секој може да се обиде да им го прераскаже на другите, да симулира восхит и презентерски дар, но освен тоа да ја осознае вистината...

Ништо не ми значеше додека цврсто газев по правот и ме бакнуваа со отворени очи. Но, сонот си имаше своја дефиниција која не дозволуваше да учествувам со моите препирања за приоритети или минорности. Така тој ме издигна до ниво на атракција во сопствените очи и предмет на анализа која ветува воздишки. Гледам или халуцинирам дека нерамнините на мојот исказ добиле строго геометриско реконструирање кое се рedefинирало во стилски издржан додаток кој влијае доста позитивно врз обидите да ја заокружам целата моја литература. Будењето ги врати моите соносамоубедувања на вистинскиот колосек кој на крајот од тунелот ја раскажуваше старата приказна. Ги земаше контурите од мојата внатрешност, ги ставаше во претходно подготвен калап и празнините ги исполнуваше со списокот на маните кои сум ги запишал додека бев најтажен.

Имагинарен сон јас не сум отсонувал, за мене е непознат, зашто моите сониишта, моите желби секогаш се стварни, од народот произлегле, за народот сум ги пишувал, некое око да отворам да сонува да престане, се јаве, стварност, вистина да гледа. . .

Сонував дека сум Бог. Тоа не смеев дури ни во сонот да си го дозволам, но ете ангелот отпадник не избираше средства за да ме намами. Одвај забележливо се гледам во старец со бела брада, седнат на престол кој не знае како да се однесува освен да размавтува со жезолот како да управува со сите живи и останати суштества. Гледам како наредува да се изработат лажици по глава на жител, облека по тело и чифт крилја за сите чела носители на крстови. Гледам како ги полни казаните според температурата во нив и однесувањето надвор од нив. Вработен е и не сакам да го прекинувам кога сака некои од мртвите да поврати, а некои од живите да закопа. Повторно магловито, но сега сè посигурно го утврдувам мојот лик, кој ни оддалеку не ја заслужил улогата. Се будам за да сфатам дека не ја познавам Неговата работа. Она што сонував дека го правам, Тој го направи уште пред седмиот ден. Но, дојдовме сите ние подготвени во дното на душата да Го налутиме во цела Негова решеност да ја задржи милоста. Добро е што се разбудив пред да се обидам да си препишам крилја и за себе, со што би бил навистина некоја ужасна птица.

GORGI PRCKOV

WHEN SOBER IN REALITY I DREAMT

I realized that I am a dreamer of various dreams, more ugly ones, less beautiful ones, without even being in bed. Not at night time when it is time to sleep in soft and comfortable bed, but in disturbing dream I have been fallen while walking in reality during the evening and mostly during the day. Because such dreams has been torturing me as a big load on my soul, heart, mostly on my mind, they have been giving me no peace to live with. Overloaded as I've ever been, I've always had a big need to unload, but now, I asked myself, where and how I've been unloading them?

Since I have no time for thinking except working all day concentrated on my literary aim, writing for children and adults, all of a sudden I realized that the dreams I dreamt when sober in reality, I have been unloading in my literary work. I realized that my literary work has always been filled with various kinds of dreams. That is why I've always felt easy in my heart and soul, especially the peace in my mind. For example, when I used to finish writing my novel, I started rereading it to find my mistakes. As I was rereading my work I was dreaming the same dreams again and again with healthy heart and a sober mind and a positive thought for everyone. Unexpectedly, I came to know that my reality has been always filled with dreams, big pieces of my everyday life which I have been living, but severely, ugly, awfully. I became aware that my literary work is such because it has been resulted from my dreams.

БОГОЈА ТАНЕВСКИ

ИМАГИНАРНИ И РЕАЛНИ СОНОВИ

Според некои научни сознанија сонот искажува настани или случки како продолжение од дневните или претходни реални случувања што човекот ги перципирал од својот живот. Но, има соништа што немаат никаква врска со животот, соништа кои искажуваат некои апстрактни, фантастични настани. Според народните толкувања или народната филозофија соништата имаат разни значења, дури и митски значења, па според разни знаци на случувања и разни делови и часови во ноќите или деновите на сонување соништата имаат различно толкување и значење во претскажување на судбината на човекот што го сонил соодветниот сон. Ориномантијата е наука која ги проучува соништата. Со проучување на соновите се занимавале повеќе луѓе научници и психолози, па и обични луѓе. Сонот се појавува кај сите луѓе и кај мали и кај стари, кај мажи или кај жени, без оглед на вера и нација. Според тие научни истражувања постојат повеќе видови на сонови: сонови кои даваат некаква порака, претскажувачки сонови, сонови кои носат кошмари и други видови. Некои научници тврдат дека сонот не постои, дека тоа било фикција или измислено чувство. Други велат дека постои сон и дека неговото времетраење е многу кратко само две секунди. Но, и ние самите сме сведоци и ние сме сонувале и сонот често трае подолго. И ние увидуваме дека постојат временски интервали кога сонот се остварува. Се сонува и дење и ноќе кога се спие. Има и такви сонови наречени имагинарни, кога човекот ги замислува и кога е буден.

Соновите се застапени и во народното творештво (народни песни, народни приказни и други народни умотворби), а ги има и во личното уметничко творештво во поезијата и во прозата.

Од народното творештво би го спомнале сонот на Јорданица, за мажот ѝ Јордан Пиперката, познат војвода од Илинденскиот период од нашата историја, која како што го сонила и така кобно се остварува погибијата на овој македонски војвода.

Во моето творештво сонот е доста присутен во повеќе песни и во повеќе мои стихозбирки. Има и вислински и имагинарни сонови.

Со стихозбирката „Угорнина“ (1971) ќе споменеме повеќе песни. Во песната „Петлите ги довикуват зорите“ (стр. 15) младата девојка рано ја пробудуваат за да одат на нива на жетва, сонот и го пореметуваат, а поетот вели:

„Расони се Свездо / Петлите ги довикуваат зорите / Завикај ги соништата в пазуви / и понеси ги на срниште / нека венеат“. Но, таков е селскиот живот и мора да се работи, па таму нека сонува наместо игра и љубов ќе сонува ветришта. Во истата книга во песната „Коњари“ (стр. 25) коњарите во лето за време на вршидбата околу пладне ги паселе коњите, заспале и при дремката сониле мртовци, а според народното верување тоа значело дека ќе заврне дожд, па преплашени стануваат и брзаат за дома дождот да не им го фати вравот во гумното, житото да не им се запустити. Значи, ваквите соништа предупредуваат. Во оваа книга во песната „Шарен камен“ (стр. 35) дадена е слика кога децата во зима се лизгаат од овој рид, а навечер изморени заспиваат на рогузините од шамак и сонуваат големи мечки од снег. Во песната „Жена“ (стр. 48) жената нероткиња не само на сон, туку и дење на јаве сонува и таа вели: „Се родив да родам / а не да бидам проклета јаловица“, значи сонува да има пород, тука поетот ја потенцира таа нејзина голема желба.

Во книгата „Илинденски огнови“ (1980) во поемата „Крвави чукари“ посветена на познатиот битолски војвода Ѓорѓи Сугарев од Илинденскиот период, кој славно загина кај Праловските чукари, поетот низ една интересна имагинација ја дава размислата на Анета, негова љубовница, која низ кошмари ја насетува опасноста за Сугарев и му вели дека лошо претчувство ја обзема, па затоа и таа сака да оди со него, но тој ја одбива. Сонот на Сугарев е дециден и вели: „Македонијо, за народот, за тебе / за иднина расцутена мислам / Јас и да згинам не жалам / Тука е мојата кука Татковина / ... Тука е мојата мајка Македонија / итн.

Во книгата „Чекори во мене“ (1996) во песната „Сонување“ (стр. 27) поетот сонува Самовила како го поведува за рака и лета во височини.

Во стихозбирката „Разенување“ (1999) во песната „Соништа“ (стр. 9) меѓу другото поетот вели: „Соништата младешки / се бесцелни патници / што тонат / во некава длабочина“. Во песната „Сонот на реките“ (стр. 30) сонот го давам во една друга конотација, со моја имагинација дека и реките сонуваат изморени од своите неповратни патувања, токму на полноќ во глуво доба за миг заспиваат и тогаш сонуваат за нови патувања.

Народот верува дека песната на петлите ноќе, односно по полноќ ги гони сите демони, сите ѓаволи и вампири. Народното верување вели да не се патува ноќе околу полноќ, да се причека барем половина час по полноќ, лошите духови да бидат згонети од песната на петлите. Во таа насока ќе ја спомнеме песната „Полноќна песна“ (стр. 29) од книгата „Разенување“ (1999) велам дека сите ѓаволи испукаа, кога пропеаја петлите, оти заспаните деца ги плашат, а на ноќните патници патиштата им ги свртуваат во друга насока.

Во народните стари обичаи на селските свадби невестите преку лице поставуваат невестински превез за да ја прикријат тагата и болките по напуштањето на родителскиот дом, но зад превезот трепери руменило, трепери страмежлива љубов, што се провира низ имагинарен сон, (песна „Превез“ стр. 27, книга „Разенување“).

Во моето поетско творештво, посебно во книгата „Судбини“ (1999) сонот е претворен во жива реалност во испустените села во Македонија, каде што останале само старците и тие сонуваат со отворени очи, за да се вратат своите чеда, своите роднини, раштркани низ светот барајќи подобра егзистенција. Во

песната „Опустени села“ (стр. 6) меѓу другото велам: „Судбини наши селски / Судбини Македонски / висат по сидовите / разрушени од ударите / од дотекот на витлите / на едно мртво време“. Поколенија ќе нè проколнуваат... „ Нема кој сенка да им засени / над главите надведнати / ... од припекот на осаменоста / Нема кој да им подаде / барде со свежа надеж.“ (песна „Старци задумани“ стр. 21).

Во книгата „Битолски мотиви“ (2005) во циклусот „Хераклејски понори“ во песната „Јустинијаново кладенче“ (стр. 10) во еден имагинарен сон го повикувам императорот Јустинијан, кој бил силен император, да ни покаже каде е тоа негово Јустинијаново кладенче, близу Битола, кај Хераклеја, да се напиеме и да се измиеме од таа лековита вода, да зајакне нашата верба или во сон некому да му шепне кој ќе нè извлече од оваа криза. Во песната „Мајка Тереза“ (стр. 35) на сон дошла во Битола, наместо некој друг хуманитарен подарок јас ѝ подарувам песна.

И во книгата „Повраток“ (2006) во неколку песни застапен е сонот. Народните кажувања потврдуваат дека во далечните минати времиња водениците биле врталишта на ѓаволи, вампири, самовили... Денес такви воденици нема. Една таква вистинска случка на сон му се случила и на дедо Велјан во шеесеттите години од минатиот век. Тој сон е опеан во песната „Воденицата на дедо ми“ (стр. 13). Во времето кога работела воденицата, дедо ми ноќта спиеал таму. Околу полноќ кога длабоко се успал, во сонот му дошле вампири, кои играле оро околу него, а едно време и го стегале за гуша. Но, тогаш по полноќ пропеале првите петли и вампирите (ѓаволите) избегале и така се спасил.

Во песната „Балада за Дилбер Стана“ (стр. 64) според Стале Попов убавата девојка Дилбер Стана се мажи за Ѓорѓија, кого не го сакала. Прво се сакала со Младен. Во бракот со Ѓорѓија околу шеснаесет години немале рожба, за што постојано имала кавги со свекрвата. Дилбер Стана постојано го сонувала Младен и сакала да бега за него. Побарала развод, но не добила. Наместо развод Ѓорѓија ја задавува и така трагично загинува без да и се исполни сонот.

Сонот во творештвото на авторот му дава нова позитивна енергија. Понекогаш во сонот се појавуваат убави стихови, убави мисли, убави идеи, кои на авторот му отвораат убави почетни инспирации, кои понатаму ќе ги оформи во убаво дело.

BOGOJA TANEVSKI

IMAGINARY AND REAL DREAMS

The dream is present in many poems of my literary work. There are real dreams and imaginary ones. In my Collection of Poems "A Steep Slope" (1971), I will put stress on several poems. In the poem "The Cocks Call the Dawns" the young girl is awakened very early to get ready for going to the field, the harvest. Her dream is interrupted when the poet calls her "Awaken Star / Wrap the dreams in your armpits and carry them to the stubble field, let them wither". The village life needs working and instead of game and love, villagers dream winds. In the poem "Horsemen" in the same named collection of poems, the horsemen, during the threshing season around noon, when they were grazing the horses, used to fall asleep and dream dead people. In accordance with the folk beliefs it meant rain will come very soon, so they used to hurry up home in fright that the rain might catch the threshing floor, and perish the whit. This kind of dreams are predictive. In the same collection, in the poem "Coloured Stone" there is an image of the children skiing down the hill in winter. Being very tired in the evening they used to fall asleep very quickly on mats made of cattail when they dreamt big bears made of snow. In the poem "Woman", the barren woman, not only in dreams, but in real also, dreams and says: "I was born to bear a child, and not to be a cursed barren woman". The poet stresses her big wish.

ДОБРЕ ТОДОРОВСКИ

СОНОТ ПРЕТВОРЕН ВО СТВАРНОСТ

Длабоко сум уверен во тоа дека нема автор кој не сонувал неговите содржини и дела да бидат ставени на хартија, односно во книга, која би ги добила епитетите на висококвалитетни вредности, а оттаму ќе се поврзе и името на авторот. Верувам, како што некогаш во детството јас сум сонувал, сонувале многумина автори, кажуваните прикази од постарите, со додавање на уметнички вредности, да „доживеат“ публикација во еден од литературните жанрови.

Како потврда на изнесеното, односно некогаш сонетиот сон, да биде предаден во книга, ќе ги посочам поглавјата во моите творби, како што е во: романот „Сивилото на одот“, во некои од збирките раскази „Дума за душите“, во прозните записи „Болезитни“, за да се повторат во монодрамските текстови „Што ми било пишано“ и „Славе славен да биди“. Оттаму за познавачите на моето литературно творештво, што се однесува за сонот и сонетото, не е за изненадување присутноста на соновите во текстовите. Но, морам да напоменам, покрај тоа мојот сон да стане реалност истиот го ползувам како реални животни слики од секојдневието на ликовите во делата, но и како дел од имажинарниот сон на авторот, каде што од зависност на текстот ќе може да ја прикаже, поведрата, поубавата страна или тоа ќе биде лоша, не посакувана стварност во реалноста.

Мислам дека е овде местото, а во контекст на те-

Актерот Митко Апостоловски чита извадок од делото на Добре Тодоровски

мата, каде што сонот, од една страна, може да се назначи, како претчувство на немил настан (до „Дваесеттата”, драмата „Закопана вистина”), што не е непознаница во народот - толкување на соновите. Ова, од причини што не ги сакам лошите работи кои му се случуваат на човекот и како автор кој повеќе е свртен кон посветлата страна на животот.

Од друга страна, пак, очекуваното да биде онакво како што го посакуваат стожерните ликови (монодрамата „Славе славен да биди”). Ликовите сонуваат за првата средба со од друг најдената идна животна сопатничка, нејзината убавина, за убавиот живот во далечна земја, за најдено богатство и благосостојба, за успех во животот, за пород, здравје, радоста и среќата инт., за која силно посакува да биде стварност.

Впрочем, дали не се сонува и кога се работи само за идејата кога се подготвува нова литературно творба, но и кога се работи на содржината на делото, односно се прави претстава, како би изгледало фабуларното дејство? Ваквата состојба кај авторот јас би ја нарекол – сон со отворени очи. Тоа оттаму поради тоа што се прави проценка на чувствителноста и психолошката состојба на ликовите, до мерка на позитивна прифатливост кај читачката публика. Не ретко и покрај моето убедување на одреден начин, сум бил приморан заради пореална слика на дејствието, имагинарно, сонот да го претворам во стварност и обратно. Ова кога се однесува за соновите на ликовите, а за да се избегнат одредени несакани дејствија-мислења, или доведување на читателот за двојна размисла.

Како се работи за прикази од народното творештво, а стожерните ликови се обичните луѓе, нивните соништа изразени низ говорната усна раскажувачка, тешко може да се импровизираат, (сметам дека тоа би била навистина лоша импровизација на авторот, а со тоа и искривување на содржината на делото), ами мора на читателот да се предадат онакви какви што се. Со тоа, како што јас милувам да подвлечам, ќе се зачува од заборава фолклорниот запис за животот на човекот од овие простори. Јас сум дел од народот.

Познато е тоа дека кај најголемиот дел од авторите, па така и кај мене, во создадените дела се крие автобиографското на дел од животот, особено кога се работи за животта, односно за дел од детството или од подоцнежните години. Овде, не ретко, авторот преку ликот во делото ќе посака да го искаже неосстварениот сон, или ќе го опише она за кое мечтае.

Од мое лично искуство, убеден сум дека (ги исклучувам оние автори кои се задоволите само со издавање на една или две книги, а потоа престанале да пишуваат), сонот не завршува со издавањето на првата книга, добиени награди и признанија, а со тоа на одреден начин ќе се стане познат локален автор, или пошироко. Човечки е да се сонува остварување на желбата во која се тежнее постигнување повеќе и повеќе успех во литературното творештво, истата постојано да зголемува, односно авторот никогаш да не биде задоволен од постигнатото, туку да твори сè подобро и подобро. Одовде произлегува дека сонот во творештвото живее, сè додека е жив авторот.

Што се однесува до мене, како автор, коректно е да се признае да не биде само сон, ами реалност, моите дела да бидат прифатени од читачката публика онака како што јас посакувам.

DOBRE TODOROVSKI

THE DREAM BECAME REALITY

I am deeply convinced that there is no author who has never dreamt about putting his writings on paper, or a book which did not get the epithets of high value and made its author's name famous. I believe that in my childhood I dreamt, many authors dreamt, too, that by adding the stories told by the elders, art values, to publish in one of the literary genres. As a verification of the stated above, the dream to be a part of the book, I will list some of my works such as the novel "The grayness of the walk", the collection of stories "A thought on the souls" and the prose writings "Illnesses", as well as in the texts of my monodramas "Was it by destiny written for me?" and "Slave glorified shall be". Therefore, for my readers, as far as the dream and the dreamt is concerned, their presence in my works is not surprising at all.

ПЕТКО ШИПИНКАРОВСКИ

ИСПОВЕД ЗА ЖИВИОТ ДУХ И НЕМИРОТ ВИСТИНИТ

Опсервацијата на денешното мое глаголење е: Соништата како розова стварност во поимувањето и реалноста низ творештвото на авторот или, исповед за живиот дух и немирот вистинит. За да се започне со дефинирањето на предметната метафора, бездруго треба да се изврши членоанализа која би се состоела од: сон, стварност, творештво.

СОН, е поширок општ поим на привиденија, или во преносливо значење претскажувања, посакувања или желби, кој според поголемиот број мислителци и теоретичари би преставувал живот, состојба кога човек спие со својата безмолвена свест и се состои од мир и спокој. Така сонот може да се дефинира како голем и мал сон, состојба кога човекот сонува, и кога сонот пред јавето игра илузорно претскажувачко-заслепувачко чувство на омајаност, и длабоко спиење, односно сон без соништа. Натака, сонот може да е мистично во миграторен чин до степен на објективното и реално (не)остварување, како и продолжено-преносливо значење или реинкарнација на сонот за некогo недостигнат, за друг или трет да биде остварлив, што значи долгоостварлив.

Тоа значи дека ваквиот пристап кон скалилата на дефиницијата за сонот не би бил целосен ако не се даде поширока, посеопфатна анализа. Тоа значи дека сонувањето не би преставувало сон, само ако човекот е во соновна состојба или, пак, тврдо спиење, сон без соништа. Предмет на расправа овојпат не е сонот како општ поим, туку следствено на тоа преточено од стварност, или како вистинитост, реалност на духот во структурираност и вклопување на соновата граѓа во јавето.

Бројни се примерите на неостварените соништа како на една цела структура етнос или единката како нишка, или како искра во желбата за градба на општо-човечко, па и духовно добро.

Сонот на една цела структура на етнос, не е ништо друго туку длабок сон со длабоки скриени (не)остварливи желби: населби, провинции или региони до држави за стекнување на одредени права и слободи. Наспроти ова, бројни се примерите што речиси да нема човек кој во својата длабока интима не сонува: краток или долг сон. А тоа значи, краток, кога како предвесник на

посакуваниот настан се јавува како личности, предмети, бои и шари, и слично - длабоко при спиењето, или пред самото будење.

Наспроти краткиот сон, долгиот е долговечен, со исчекување во неизвесноста, престижот и слично.

Најсвеж впечатлив пример на остварувањето на долгиот сон според аналитичарите е случајот на Барак Обама со изборот за претседател на Соединетите Американски Држави, што би претставувало “реинкарнација” или обновување на посакуваниот сон на познатиот борец за правата на Американците од африканско потекло, Мартин Лутер Кинг, борец за граѓански права. Со изборот на Обама за претседател, од него тие очекуваа да биде новиот Рузвелт и нов “New Deal”- нов почеток за Америка, кој на расно, етничкао, религиозно и економско поле ќе им донесе подобро утре. Таквиот сон на Мартин Лутер Кинг, со изборот на Обама се оствари, а со тоа сонот за остварување на Кинг започна. Но, за жал, Мартин Лутер Кинг не доживеа да го види таквиот сон. Со атентатот извршен врз него на 4 април 1968 година во градот Мемфис, во државата Тенеси, неговиот сон остана да живее како завет за неговите следбеници во борбата за граѓански права, односно да има пренесувачко мистичко, до реалистичко остварливо дејствие.

Нескромно е ако во оваа бројаница на истакнати сенародни единки или првенци нè го сместиме нашето свездено момче, Тоше Проески. Покрај хуманиот и културен живот, негова преокупација беше и духовниот храм, посетите, ритуалите и духовниот вознес.

Сепак, желбата за изградба на црковниот храм Свето Преображение во Крушево, кај Тоше остана само како негов сон, кој после него го остварија граѓаните на Крушево и на Република Македонија.

СТВАРНОСТ, всушност, е плодот на исфрланото зрно преку сидовата напукнатина на тврдината преку сонот. Животот дениден такен претставува жед, сон за дофат, за престиж, или сон во сонот. А тоа значи докажување, покажување моќ, желба за градба и остварување на поголеми ореоли.

Уште со осознавањето, од препознавањето и класификацијата на пасиите, занаетите или професиите, човекот мисли дека во животот има одредени нешта кои треба да се стекнат, кои се благодет за човекот да биде човек: одреден степен на образование кое постојано треба да се надградува, работа според неговото образование, и лични афинитети, општ престиж и наоѓање свое место на пиедесталот, до стекнување на материјална и имотна сигурност и, секако, сето тоа да се користи на особено задоволство и стекнување на среќно семејство во среќна иднина.

Сонот во моето творештво

Исповед за живиот дух и немирот вистинит

Според Библијата, примањето на Живиот Дух, животната сила на човекот се кова и се зајачнува уште со самото раѓање и останува во него сè додека неговото тело е живо.

Кај мене, појавните облици на сонот за творештво датираат многу поодamna отколку со појавата и авторството во подоцнежните години од животниот пат. Зошто? Одговорот, секако, е заснован врз основа на општите социјални состојби при стекнување на знаења во образовниот пат до стекнувањето на работниот однос, и објективни непробојнини во искажување на слободната мисла, пред сè, од работните обврски и карактерот на работењето, на задолженијата како општа карактеристика и институционално-државните и административни дознавки и знаци.

Искуството низ животниот пат, предизвиците и совладувањето на сонот-желба, ги сведувам во контото на, остварливото и неостварливото, невозможното нереалното, и покрај тоа што многумина ќе речат дека непостојат нереално неостварливи нешта, иако не секогаш патот човека ќе го носи нè по неговите - сопствени потреби и желби.

Детските сништа ги доживувам повеќе како фантазија до инкарнација на духот, односно сништа со реалистички и втемелувачка основа за градба, виза-ви сон предвесник за искачување како дострел во височината.

Но, моето зацентрирање за сонот во творечката мисла го нагласувам и како имагинација, што, секако, овде, станува збор за имагинарното како претчувство во реалното, било тоа да е преминување на сликите од сон во стварноста по будењето и будноста во блаженствените мигови, или, сонот да е облик на предвесник на навалата на црнила, мигови на тага и патила, што е составен дел од животниот пат на човекот: раѓање, живот, и смрт. Но, како употреблива вредност и како претсказание или како мистична јавка, сонот наоѓа своја поткрепа во реката настани на творевината или граѓата како скелет.

Згора на тоа, поделбата ја темелам како упитница на самата постановка и опстој, во и крајот на животниот пат:

- Раѓањето на човечкото битие го доживуваме како нешто возвишено за родителот и семејството- репродукција, продолжување на кодот семеен.

- Животот и животниот пат и патоказот на сонот во остварливата граѓа, и

- Смртта како гаснење на духот, и враќање на телото на човекот во земјината утроба.

“...Ете го сонва татка кој во сонот беше си дошол, Марко, та земаше збогум со мене: „Ае Маро, су’ чул ќе го менваш врталиштето, ми вели, ама Маро и мене да ме корниш, и моето да го свиеш таму, таму да ме сајдисаш, на, на вековнината моа”- е дел од сонот како казание во моето творештво, како пример кога на Мара и се сонува пред да им дојде помислата со нејзиниот Марко дека ќе го напуштат селото и засекогаш ќе мигрираат во градот.¹

“Со песната на првите петли, неа веќе ја потисна сонот. Нешто, пред изгрејсонце, таа се тргна. Стана присетувајќи се на сонот.

Чекореше Стојна по макадамскиот пат под селото покрај дрвениот мост. И некој силен татнеж ѝ доаѓаше по течението на реката. Силна матежина ги записуваше речните брегови, носејќи купишта ѓубре... искршени греди и

¹ Петра, роман, самостојно издание, 2004

гранки, а високо над неа беше се намуртило времето и некоја црна черга пливаше по нечистото небо од сивите облаци кои надвиснале како некаква црна снежна планина која само што не се урнала. Под тешкиот удар на разулавената река се стресе мостот и од неговата лева страна се слушна кршење на големите греди-носачи, а и потпорите пливаа кон неа. Стојна го сврте погледот кон високата карпа на која го виде св. Илија. Немо ја гледаше тој во немилоста во која таа се најде. Со двете раце ги зграпчи пармаците од мостот кој веќе беше тргнал во неврат. Дел од неговиот скелет удри во брегот. Со чипчење, таа успеа да зграби една вејка од жалната врба, која со својата крошна натежнала кон реката, а таа со раскрвавените прсти успеа да ја зграби и да се дофати до брегот. Ноктите ѝ се кршеа заринати по ближната земја во матежината по брегот на реката. Со подвлекување, се смушна таа на сувата трева и се сви во ластарите од свенатите капини. Реката целосно спласна. Надојде некоја вода, а застрелот на зраците на остро токомвриско сонце кое беше ги растерало облаците, ѝ ја топлеше душата. Високо над неа, таа го забележа Андон, кој ѝ подаде топла наметка и ѝ ја пружи десната рака. Го погледна во неговите бистри очи и му ја подаде раката.

– Ајде, јас сум Господ спасител твој, ајде, те носам дома, мила! – ѝ рече Андон во сонот.

Таа стана. Од нејзиниот розов фустан се цедеше порој вода, која се прелеваше во бистрина, а од сончевите зраци, за час фустанчето беше провевливо – се вееше”*, - е сон-претчувство во длабоката Стојнина интима за нејзиното животно кршење на радостите, болките и тагата.

PETKO SIPINKAROVSKI

CONFESSION ABOUT THE LIVE SPIRIT AND THE TRUE UNREST

I had my dreams far in the past, but they had an influence on my literary work later when I started publishing my works. Why it is so? The answer lies in the general social conditions, my education and later the work experience. My life experience and the fulfillment of the dream-wishes I take as realizable or unrealizable, the possible and the impossible unreal, in spite of some opinions that there are no unrealizable things in life. The life path often is not following our will, our needs and desires. My childish dreams I experience more as a fantasy leading to incarnation of the spirit, they are dreams with real and core foundation ready for building up, visa –vi a dream herald of climbing up as an achievement in height.

СОДРЖИНА

ЧЕТВРТА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА НА БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА.....	5
ВЕРА СТОЈЧЕВСКА - АНТИЌ МЕЃУ СОНОТ И ЈАВЕТО.....	7
D-r VERA STOJCEVSKA ANTIK BETWEEN DREAM AND REALITY.....	10
ДИМИТАР А. БОГДАНОВСКИ ОД СОНОТ И ЗА СОНОТ ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО.....	11
DIMITAR A. BOGDANOVSKI FROM THE DREAM ABOUT MY DREAM.....	14
БЛАГОЈА БРАЈАНОВСКИ ДВЕТЕ ФАЗИ НА МОЈОТ СОН КАКО СТВАРНОСТ ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО..	15
BLAGOJA BRAJANOVSKI TWO PHASES OF MY DREAM AS A REALITY IN MY LITERARY WORK.....	17
ПЕТРЕ ДИМОВСКИ ВО ЈАВЕТО СОН И ВО СОНОТ ЈАВЕ.....	18
PETRE DIMOVSKI THE DREAM IN THE REALITY AND THE REALITY IN THE DREAM.....	22
Д-Р ЦАНЕ ЗДРАВКОВСКИ НЕДОСОНУВАН СОН.....	23
D-R CANE ZDRAVKOVSKI UNFINISHED DREAM.....	26
ВЛАДИМИР КОСТОВ СЛОБОДА НА КРИТИКАТА И КРИТИКА НА СЛОБОДАТА.....	27
VLADIMIR KOSTOV FREEDOM OF CRITIC AND CRITIC ON THE FREEDOM.....	30
НИКОЛА КОЧОВСКИ СОНОТ ВО МОЕТО ПИШУВАЊЕ.....	31

NIKOLA KOCOVSKI THE DREAM IN MY WRITING.....	36
ПАЊДЕ МАНОЈЛОВ СОНОТ КАКО ПРОКОБА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО.....	37
PANDE MANOJLOV THE DREAM AS A CURSE IN MY LITERARY WORK.....	39
САЊА МУЧКАЈЕВА ВИДАНОВСКА СОНУВАВ ЗА ЗАШТИТАТА ПРОТИВ ОД ЗАВИСНОСТА ОД ДРОГАТА.....	40
SANJA MUCKAJEVA VIDANOVSKA I DREAMT ABOUT PROTECTION AGAINST THE DRUG ADDICTION.....	43
Д-р ЃОРЃИЈА НАЈДОВСКИ СОНОТ КАКО ТВОРЕЧКА ПРОВОКАЦИЈА.....	44
D-R GORGIJA NAJDOVSKI THE DREAM AS A CREATIVE PROVOCATION.....	47
КИРЕ НЕДЕЛКОВСКИ СОНУВАЊЕ И СО ОТВОРЕНИ ОЧИ.....	48
KIRE NEDELKOVSKI DREAMING WITH OPEN EYES, TOO.....	52
ХРИСТО ПЕТРЕСКИ СОНОТ КАКО (НЕ)ОСТВАРЕНА ЖЕЛБА И ИНСПИРАЦИЈА.....	53
HRISTO PETRESKI THE DREAM AS AN (UN) REALIZED WISH AND INSPIRATION.....	55
ВАНЧО ПОЛАЗАРЕВСКИ ПИШУВАЈЌИ СОНУВАМ СО ДЕЦАТА ЗАЕДНО ЗА ДЕТЕТО ВО МЕНЕ.....	56
VANCO POLAZAREVSKI WHILE WRITING I AM DREAMING TOGETHER WITH THE CHILDREN ABOUT THE CHILD IN MY SELF.....	60
ЃОРЃИ ПРЧКОВ СУМ СОНУВАЛ ЈАВЕ И ТРЕЗЕН.....	61
GORGI PRCKOV WHEN SOBER IN REALITY I DREAMT.....	67
БОГОЈА ТАНЕВСКИ ИМАГИНАРНИ И РЕАЛНИ СОНОВИ.....	68

BOGOJA TANEVSKI IMAGINARY AND REAL DREAMS.....	71
ДОБРЕ ТОДОРОВСКИ СОНОТ ПРЕТВОРЕН ВО СТВАРНОСТ.....	72
DOBRE TODOROVSKI THE DREAM BECAME REALITY.....	74
ПЕТКО ШИПИНКАРОВСКИ ИСПОВЕД ЗА ЖИВИОТ ДУХ И НЕМИРОТ ВИСТИНИТ.....	75
PETKO SIPINKAROVSKI CONFESSION ABOUT THE LIVE SPIRIT AND THE TRUE UNREST.....	79

**ЧЕТВРТА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА СО БИТОЛСКИТЕ
ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА**

Издава

Националната установа – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ Битола,
ул. Ленинова бр. 39, Битола

Организациски одбор

Науме Ѓоргиевски
Николче Вељановски
Владимир Костов
Јоланда Бошевска

Превод и резимеа на англиски јазик

Николче Вељановски

Лектура

Ивана Коцевска

Печати

АКАДЕМСКИ ПЕЧАТ – Скопје

Тираж

200 примероци